

فکر و فکر
سیاسی سبب

مندی لقرت ثقافی
www.iqra-mentada.com

نه نیوان

شورا و ولایه تی فہ قیہ دا

وہرگیران و نامادہ کردنی

علی حسین

منتدى اقرأ الثقافي

www.iqra.ahlamontada.com

فیکری سیاسی شیعه

له نیوان

شورا و ولایه تی فقیهدا

وورگیزان و ناماده کردنی

علی حسین

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

خویندەری هیزا..

ئەم بابەتەى لیڤەدا دەخوینیتەوه، خوڵاسەیه که لە کتیبەیک بەناونیشانی (تطور الفكر السياسى الشيعى من الشورى الى ولاية الفقيه) که لەلایەن زاناو رۆشنبیریکی ناودارى شیعەوه دانراوه (احمد الکاتب) کتیبە که دانراویکی نوێیەو چاپی یە که مە لەسەرەتای سالی (۱۹۹۷) دا دەرجوو لەلایەن (دار الشورى للدراسات والاعلام) که بارەگاکەى لەندەن - پایتەختی بەریتانیایە.

لەلایەن هەمان دەزگاوه گۆڤاریک دەردەچیت بەناوی (الشورى) که نووسەری ئەم کتیبە سەرنوسەرەتەى. قەبارەى کتیبە که (۴۴۸) لاپەرەیه. بابەتەى سەرەکی کتیبە که بریتى یە لە توێژینەوه یەکی میژوووی فیکری سیاسى شیعە بەگشتى و شیعەى ئیمامى بەتایبەتەى..

دانەری کتیبە که بەشێوەیەکی زانستى یانەو، بە پشت بەستن بە سەرچاوه گرنڤو باوه پیکراوه کانی شیعە خوێان لەسەر تاسەرى میژوووا، توانیریەتەى پەنجە بخاتە سەر خالە لاوازه کانی فیکری سیاسى شیعەو چەند راستى یەکی زۆر گرنگی لەو بواره دا ئاشکرا کردووه . بەشێوەیەکی زۆر جەریئانەو، بە بەلگەوه روونی کردووه تەوه که ئەهلى بەیتى پیغمبەر ﷺ ئیمامى عەلى و شیعە لەسە دەى یە که مى کۆچى دا باوه ریان بە مەبدەئى شورا هەبووه لە هەلبژاردنى خەلیفەو پیشەوادا لەلایەن موسلمانانەوه.

پاشان بە جوانى روونی کردۆتەوه، که نظریەى ئیمامەتەو دوانزه ئیمامو ئیمامى مەهدى که ئیمامى دوانزه هەمە چۆن هاتنە کایەوهو چۆن ئەو هەموو لادانۆ دانراوه ئەفسانەیی یانە هەلبەستراونۆ بوون بە عەقیدەو حەقائىقیک که ئەمڕۆ هەلیژنەها مرۆڤ باوه ریان پیتی هەیهو دولەتەى لەسەر بنیاد دەکریت.

له کۆتایی دا هاتۆته سه‌ر باسی نظریه‌ی ولایه‌تی فهقیه که نیمام خومه‌ینی باوه‌ری پیتی هه‌بووه‌و کۆماری ئیسلامی ئی‌یرانی له‌سه‌ر :امه‌زاندووهر، چۆن نیمام خومه‌ینی له کۆتایی ژیانیدا به‌شپوه‌یه‌کی موته‌لق موماره‌سه‌ی ولایه‌تی کردوه‌و پیتی وابروه که وه‌لی فهقیه جیگری نیمامی مه‌عصومو پیغه‌مبهری مه‌زنه‌و بزچوونو ئیجتیهاده‌کانی له‌سه‌رو ده‌ستووو ئی‌یراده‌ی ئومه‌ته‌وه‌یه‌و صبغه‌یه‌کی دینی موقه‌ده‌سی هه‌یه‌و، ئومه‌ت واجبه له‌سه‌ری که فرمانبه‌رداری لی بکات به‌بی سه‌ر لی کردنه‌وه‌و ره‌خنه‌گرتنه‌و نارزه‌زایی ده‌رپرین. به‌مه‌ش میژووی حوکمی شیوقراتی زینه‌و کردۆتسه‌وه که پاپاکانو قه‌شه‌کان له سه‌ده‌کانی ناوه‌راستدا ناهه‌موارترین شیوازی دیکتاتۆریه‌تی دینی‌یان به‌سه‌ر گهلانی شه‌روپادا سه‌پاند.

له‌به‌ر گه‌وره‌یی کتیبه‌که‌و گرنگی بابه‌ته‌کانی له هه‌مان کاتدا به‌پێوستمان زانی کورته‌ی بکه‌یه‌نه‌وه‌و خۆلاسه‌یه‌کی سوودبه‌خشی به‌خینه به‌رده‌ستی خۆینه‌رانی زمانی کوردی ، به‌و هیوایه‌ی که‌لێتیکی به‌چکۆله له کتیبه‌خانه‌ی کوردی‌دا پر بکاته‌وه .

بەشەر بەگەر

نظریه ئیمامانە ئیسلامیەت بەیت

ئەگەر بە وردی سەرنجی سەردەمی ژبانی پیغمبەر ﷺ و خەلیفەکانی راشدین بەدین، بە روونی بۆمان دەسەلمیت کە کۆمەڵی مۆسڵمانان ئیمانیاں بە شورا هەبوو، بەو هی کە ئوممەت مافی دیاریکردنی خەلیفە و فەرمانرەوایانی خۆیان هەبوو.

لەسەر ئەم بنچینەیه بوو کە پیغمبەری مەزن ﷺ لە کۆتایی ژبانی خۆیدا کەسیکی دیاری نەکرد بۆ جێنشینی خۆی و خەلافەتی خۆی. کاتی کە هەندێ لە هاو ئەکانی بەتایبەتی نزیکەکانی خۆی وەک عەباسی مامی و عەلی کورپی ئەبو تالیب داوایان لێ کرد کەسیک دەستیشان بکات بۆ ئەو هی بیناسن و داوی خۆی گۆپی بۆ بگرن، بەلام بۆی دیاری نەکردن پێی راگیانندن کە ئەو مافو دەسەلاتی مۆسڵمانان خۆیانە کەسیک دیاری بکەن.

هەر لەم پوانگەیمو زانایان و بیراران ئیسلامی رایان وایە کە پیغمبەر ﷺ لە ژبانی پیغمبەریتی دا چەند جۆرە و تەو هەلسو کەوتو پەفتاری هەیه، هەر جۆریک بە ئیعتباریکو هەلۆستی تایبەتی بەرامبەر هەیه لەلایەن مۆسڵمانانەو:

جۆریک بەو ئیعتبارە: کە مۆفیکە وەک هەموو مۆفەکانی تر، خواردن و خەوتن و هەلسو کەوتی خۆی هەیه، مەرج نیە کە مۆسڵمانان پابەند بن بە هەموو ئەو هەلسو کەوتو پەفتارانەو، بەلکو بەپێی توانای خۆیان هەول ئەدەن شوین پێی هەلبگرنو لاسایی بکەنەو.

جۆریکی تر بەو ئیعتبارە: کە پیغمبەر بوو لەلایەن خواوە وەحی بۆ دیتو تەبلیغی مۆسڵمانان دەکاتو ئەبێ گۆپراپەل و پابەند بن بە فەرمان و پاسپاردەکانیمو... بەلام ئەم سیفەتی (واتە سیفەتی پیغمبەریتی بەکە) بە وەفات کردنی کۆتایی پێ هاتوو و نەگۆیزاوە تەو بۆ هیچ کەسیک لە داوی

خزى ، چونكه كه پيغهمبهرى خاتهم بووه . كهواته زنجيره
پيغهمبهره ايته و پيروه ندى بوون به ناسانو گشت شو مهسلانهى كه
پيروه ندارن بهو سيفه تموه وهك: (وه حى و عيصمه تو موعجيزه) كوتايان
پن هاتوه و له لايهن پمروه دگار هوه راگيراوه و بؤ كه سيكى تر نيه لاف بهو
شتانموه ليبدات.

جزرى سيهم: له هه لسو كهوتو گوتارو ره فتارى پيغهمبهرى
خوشه ويست بهو ثيعباره بووه كه حاكمو فەرمانره وای موسلمانان بووه .
بيگومان شو هه قه دواى خزى دراوه تموه به نوممته و ، مافى شه ويان هديه
كه بهر يگاي شور او راويژ كاريموه فەرمانره وای خزىان ديارى بكن ، به لاي
كم چيگه ي ره زامه ندى زورينه ي موسلمانانو نوينهرانيان بيت .

هه ره لهنر شم نه ساسه بوو كه موهاجرينو شه نصار راسته و خو دواى
راگه ياندى وه فاتى پيغهمبهرى خوشه ويست ﷺ پيش ته و او كردنى رتو
ره سمى ناشتنو به خاك سپاردنى تهر مى پيروزي ، روويان كرده سه قيفه ي
بهنى ساعده و له وئ دواى مشتمو مرو مشاوه ره يه كى گهرم ، نيمامى
ابوبكرى صديقان به خه ليفه و فەرمانره وای خزىان بؤ به ريوه بردنى كاروبارى
ده و له تى سلامى هه لبارد ، واته كرا به فەرمانره و او سه رو كى ده و له ت . بهم
شيوه يه هه ريه كه له چوار خه ليفه كه ي راشدين به هه لباردن له لايهن شه لى
خه لو عه قدى موسلمانانوه ديارى ده كرانو له لايهن موهاجرينو شه نصاره وه
به يعه تيان پئ شه دراو سه رجه م موسلمانانى ناوچه كانى ترى ده و له تى
نيسلامى پييان رازى ده بوون .

هه ره لهنر شم هويه بوو ، كه سه رده مى شو چوار خه ليفه يه ناسراوه به
سه رده مى خه ليفه كانى راشدين . كهواته له لاي سه رجه م موسلمانان به شه لى
به يتى پيغهمبهره يشموه ، هه موو كو ك بوون له سه ره وى كه ديارى كردنى
خه ليفه و فەرمانره وای موسلمانان به شور او هه لباردنو ره زامه ندى نوممته و
كه س مافى شه وى نيه شو هه قه له نوممته سه نيتموه كه خراى

پهرو درگار پئی به خشیوهو پیغه مبرو خلیفه کانی راشدین به کردار نه نجامیان داوهو لیسری رژیشتون.

شور او ده لوسته ته هاله به پنه پغه مبر

نیستا با بزاینه شو راستی به گوره به دوی سرده می خلیفه کانی راشدین چ گوزانیکمی به سردا هات؛ له دوی شه هیدبونی نیامی عدلی کوری (لیو طالب)، بنه ماله می بنی نومیه به سسرو کایه تی (معاویه کوری ابو سفیان) توانیان خه لافه ت بگرنه دستو، پایته ختی ده ولتیان له شاری مه دینموه گراستموه بز شام و، (معاویه) دوی خزی یان ده توانین بلتین هر له ژیاندا (پمزیدی کوری) کرده وه لی عه هلو جینشین خزی و، به یعدتی بز و هرگرت به زور یان به رازی کردن، به م شیوه به رهوشه که گوزاو خه لافه ت به عه مانی کرا به میراتی و رولی نوممه ت کم کرایموه له دیاری کردنی کار به ده ستانی خزیدا.

له کاردانه وه می شم گوزانکاری به دا:

جیی وتنه لیره دا ناماژه به راستی به بکین که هرچمه ند شه مویه کان خه لافه تیان کرد به میراتی، به لام تمنها له پرووی کردار وه شو لادانه سه پینراو دریشه ی پی دراو، هرگیز رژیژیک له پروژان له پرووی شرعی و (نظری) یموه نه یان توانی (تأصیلو تنظیر) یکی شه توی بز بکین که بیته هزی شه می له پرووی فیکری و شرعی یموه جیگیر بیته.. چونکه زانایانی نه هلی سوننه تو جه ماعت به هیچ شیوه به ک له بواره دا پشتگیری یان لی نه کردن، جگه له رازی بوون به شمیری واقع، شه می له پیناوا پاراستنی به رژه وهندی بالای نوممه تو راگرتنی خوین رشتنو دان پروو خانی هیزو ده سلاتی ده ولت له بهرامبر دوژمنانی نیسلامدا (نه هلی سوننه تو جه ماعت).

به لام برایانی شیعه به پیچمه وانموه چنده ها ده قو فرمروده به دلگی عدلی و په رایسته تو چه رژیکی سدر سور هینریان در هیناوا له پرووی فیکری

(نظری) پیشه‌ده نیمامه‌تیاں به‌شیتو به‌کی میراتی و عه‌مودی له‌بنه‌ماله‌ی (حسینی کوپی‌ی عه‌لی) جی‌گی‌ر کردو، بوو به‌ به‌شیتکی بنه‌ره‌تی دین له‌لایان. هژکه‌شی ده‌گه‌پرته‌موه‌ بۆ نه‌وه‌ی که له‌رووی کرداره‌وه‌ نه‌یانتوانی خه‌لافه‌ت بگرنه‌ ده‌ست، بۆ به‌نه‌ایان برده‌ به‌ر نه‌و (تأصیل و تنظیر) له‌رووی دینی و عه‌قلی‌یموه‌ بۆ جی‌گی‌ر کردنی خۆیانو به‌رگری کردن له‌به‌رامبه‌ر لایه‌نی ده‌سه‌لاتداره‌وه‌ که نه‌موی به‌کازو یا شان عه‌باسی به‌کان برون و، تا نه‌مه‌رۆش درێژی پێ ده‌درئ.

هه‌ندێ له‌ شیعه (نه‌وانه‌ی که لایه‌نگری نیمامی عه‌لی برون له‌ کیشه‌ی نیوان نیمامی عه‌لی و معاویه‌دا)، وتیان خه‌لافه‌ت مافی نه‌هلی به‌یتی پیغه‌مبه‌ره‌و نه‌مان له‌ نه‌موی به‌کان له‌په‌شترزو هه‌ق وایه‌ به‌ده‌ست نه‌مانه‌وه‌ بیت و، له‌ نه‌وه‌کانی نه‌مان ده‌رنه‌چئ. به‌لام نه‌م نظریه‌ی نه‌هلی به‌یت گه‌شت شیعه‌ نه‌بوو له‌ سه‌ده‌ی یه‌که‌می هه‌جری‌دا. چونکه‌ چه‌نده‌ها ده‌ق و فرموده‌ی نه‌قل کراو هه‌یه‌ هه‌ر له‌لایه‌ن شیعه‌ خۆیانوه‌ نه‌و راستی به‌ ده‌سه‌لمێن که پیغه‌مبه‌ر ﷺ نیمامی عه‌لی و نه‌هلی به‌یت به‌گه‌شتی باوه‌ریان به‌ مه‌به‌ته‌ی شراره‌و مافی نه‌مه‌ت هه‌به‌روه‌ له‌ دیاری کردنی پیغه‌مبا‌نی خۆیاندا،

له‌ رپویه‌تیکدا که (الشریف المرتضی) -یه‌کیکه‌ له‌ ناوداره‌ترین زاناکانی شیعه‌ له‌ سه‌ده‌ی پینجه‌می کۆچی‌دا- ده‌ی‌گی‌رته‌وه‌ که عه‌باسی کوپی‌ی عبد المطلب له‌کاتی نه‌خۆشیه‌که‌ی پیغه‌مبه‌ردا ﷺ داوای له‌ نیمامی عه‌لی کرد که پرساری لی بکات، داخۆ دوای خۆی کۆ کاروبار ده‌گرته‌ ده‌ست؟ نه‌گه‌ر له‌ نیعمیه (واته‌ له‌ نه‌هلی به‌یت) با بزانه‌ین وه‌ه‌گه‌ر له‌ غه‌یری نیعمیه‌ با گوته‌رپه‌لیی بکه‌ین، نیمامی عه‌لی خوای لی رازی بیت ده‌لیت: چووینه‌ لای پیغه‌مبه‌ر ﷺ کاتیکه‌ نه‌خۆشی زۆری بۆ هه‌نا، وتمان نه‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا، خه‌لیفه‌ی دوای خۆتمان بۆ دیاری بکه‌. له‌وه‌لامدا فرموی: نه‌خپه‌ر، ده‌ترسم ئیوه‌ش وه‌ک به‌نی ئیسرائیلتان به‌سه‌ر بیت، که

چۆن له هاروون دوور كهوتنهوهو ياخى بوون، بهلام نهگهر نياز چاكنو چاكه
ويست بن نمووا خوا بۆتان ناسان دهكات).

كهواته پيغه مبهري خوشويست ﷺ كه سيكي له دواى خزى دهست
نيشان نه كردوه، نهمه نمووه دهگه يهنى كه مافى نوممهتو خوڤان له پرڳاي
شوراوه له سهر كه سيك ريك ده كمون .

گشت ميژوو نروسه كاني سوننهو شيعه له سهر نمووه كۆكن كه نيمامي
عەلى له سهر تاوه دلگران بوو به ههلبژاردنى حهززه تي (ابوبكر) و به يعه تي
پى نه كرد تا ماوه يهك. ييگومان دواكهوتنى نيمامي عەلى لهو مهسه له يه،
دهگه پيتموه بۆ دوو هو:

يهگه م: پهنگه خوڤى وا دانابى كه شايسته تره بۆ نمووهى موسلمانان
هەلى بۆيرن به خەليفه.

دوووه م: واى ده زانى ده بوايه به شدار بكاريه له مشاوه رهو عه مه ليهى
ديارى كردنى خەليفه داو بى نمو نمو كاره يان نه نجام نه دايه .

دياره نيمامي عەلى سهرگه رمى مه راسي مى شۆردنو ناماده كردنى
تهرمى پيغه مبهري ﷺ بووهو نه يتوانيوه نامادهى نمو كۆنگه ريه ببيت كه له
سه قيفه ي بهنى ساعده به ستره بۆ ههلبژاردنى خەليفه . بۆيه رووى كرده
موسلمانه كانو وتى: وه نه بى قه درو پايهى (ابوبكر) نه زانم، به لام وا ده زانم
كه ده بوايه له م مهسه له يه دا به شدار بوومايهو، به بى نيمه نمو كاره نه نجام
نه درايه، پاشان به يعه تي كرد به (ابوبكر) و موسلمانه كانيش خوشحالى يان
ده برى و پييان وت: باشت كردو پيكتات.. نه مانمو چه نده ها پيوايه تو
پووداوى تر به دلگه ن له سهر نمووهى كه شورا ده ستوريك بووه نيمامي عەلى و
نوممەت به گشتى پيتموه پابه ند بوونو هه رگيز باوه ريان به سيسته مى
ميراتى و نيمامه تي يهك له دواى يهك نه بووه .. نه گينا چۆن به شدارى ده كرد
لهو نه نجومه نى شورا يهى كه خەليفه عومەر ديارى كردن بۆ ههلبژاردنى
خەليفه ي سيهم. نه گهر له لايهن پيغه مبهريه ﷺ ده قيك و هيان
فه رموود ه يهك هه بوايه بۆ نمو مهسه له گرنگه چۆن نيمامي عەلى ليهى

بیده‌نگ دهبوو؟ وه چون پییه‌وه پابه‌ند نه‌ده‌بوو؟! ته‌نانه‌ت حه‌دیسی غه‌دیر که باسی لیوه ده‌کری، زوری‌یه زانایانو لیکۆلمه‌وه‌کانی شیعه خۆیان رایان وایه ته‌نها راسپارده‌وه نامۆژگاری‌یه‌کی شه‌خصی و خزمانه‌ بووه‌وه به‌هیچ شیوه‌یه‌ک مانایه‌کی سیاسی تیدا نه‌بووه.

نیمامی‌عه‌لی‌ئمه‌نده باوه‌رو پابه‌ندبوونی به سیستمی شوراره به‌هیز بووه‌وه به پله‌ی یه‌که‌م به مافی مرهاجرینو نه‌نصاری داناره، بۆیه دوا‌ی شه‌هید بوونی خه‌لیفه‌ی سییم (عوسمانی کوری‌عه‌فان) کاتیک شۆرش گیره‌کان داوایان لی‌کرد که ده‌سه‌لات بگریته ده‌ست قه‌بوولی نه‌کردو، پی‌ی وتن: ئمه‌وه مافی ئیسه‌ نه‌یه به‌لکو مافی مرهاجرینو نه‌نصاره‌وه به‌هر که‌سیک رازی بنوون ئمه‌وه که‌سه ده‌بیته ئه‌میرو فهرمانه‌وای شه‌رعی موسلمانان.

هه‌روه‌ها به معاویه‌ی کوری ته‌بوسوفیانی وت کاتیک لی‌ی یاخی بوو:
(اما بعد.. فان بیعتی بالمدينة لزمته وانت بالشام لانه بايعني القوم الذين بايعوا ابابكر وعمر وعثمان ، فلم يكن للشاهد ان يختار ولا للغائب ان يرد، وانما الشورى للمهاجرين والأنصار اذا اجتمعوا على رجل فسموه اماما كان ذلك رضا).

که‌واته له‌لای نیمامی‌عه‌لی شورا بنچینه‌ی حوکه‌وه‌هه‌لبژاردنی خه‌لیفه بووه‌وه له‌هیچ شۆرتیکدا ناماژه‌ی بۆ مه‌سه‌له‌ی ده‌ورو دیاری کردنی خه‌لیفه نه‌کردوه له‌لایه‌ن پیغه‌مبه‌ره‌وه ﷺ.

ئهم راستی‌یه جاریکی تر زۆر به‌روونی له‌مه‌سه‌له‌ی چۆنه‌تی هه‌لبژاردنی نیمامی‌عه‌سه‌ن ئاشکرا ده‌بیته، دوا‌ی ئه‌وه‌ی نیمامی‌عه‌لی لی‌ی دراو که‌وته‌ه‌ه‌ته‌ی خه‌ته‌ره‌وه، موسلمانه‌کان داوایان لی‌کرد هه‌سه‌نی کوری بکاته خه‌لیفه، له‌وه‌لامدا فهرمووی: نه‌خیر! ئیمه له‌سه‌ره‌مه‌رگی پیغه‌مبه‌ردا ﷺ داوامان لی‌کرد خه‌لیفه دیازی بکات، قبوولی نه‌کردو.. پاشان داوایان لی‌کرد ناماژه به‌که‌سیک بکات، به‌لام بۆی نه‌کردن. بۆیه

وتیان: (ان فقدناک فلا نفقد ان نبایع الحسن. فقال: لا امرکم ولا انهاکم انتم ابصر) الشافی/ج۳/ص ۲۹۵

وہنبیٰ تنہا تیمامی عدلی باوہری بہ شورا بوویت، بہ لکر موسلمانان بہ گشتی و نہلی بہیتی پیغہ مبہر ﷺ بہ تمواوی بروایان بہ شورا ہہ بوہو دا کوکی یان لیٰ کردوہ... ثموہ تا تیمامی حسہنی کوپی عدلی دواۓ ثموہی لہبہر بہرژہ و ہندی گشتیی موسلمانان وازی لہ مافی خوی ہینا بۆ معاویہی کوپی ثموہ سورفیان بہ مہر جیک دواۓ خوی بگہرینموہ بۆ شوروا، کرایہ یہ کیچک لہہ مہر جہ کانی ریکہ موتن نامہ کہی نیوانیان: (... علی انه لیس لمعاویہ ان یعہد لاحد من بعدہ، وان یکون الامر شوری بین المسلمین) شرح نہج البلاغۃ (ابن لیبی الحدید) ج ۴/ص ۸، ج ۱۶/ص ۲۲ و (البدایۃ والنہایۃ) ج ۸/ص ۱۲ و مروج الذهب /ج ۲/ص ۴۴..

تہ گہر بہاتبا یہ خہ لافہت لہ لایہن خواو پیغہ مبہرہوہ ﷺ دیاری بکرایہ و ہک (نظریۃ) ی تیمامہتی شیعہ دہ لیٰ، ثموہ تیمامی حسہن بۆی نہ بوہ، واز لہ خہ لافہت بہیننی بۆ معاویہ یان بۆ ہر کہ سیککی تر بہ ہیچ شیوہیک، بہ لام بہ پیچہوانموہ دواۓ صلح کردن بہیعہتی کرد بہ معاویہو دواۓ لہ لایہنگرائی خوی کرد کہ بہیعہتی پیٰ بدن.. ثموہش ثموہ دہ گہیننی کہ باوہری بہ شورا ہہ بوہو پیٰ و ابوہ کہ ثومہت مافی ہہ لہ بژاردنی خہ لیغہ یان ہمیہ.

تیمامی حسہنیش پابہند بوہ بہ بہیعہتی معاویہوہ تا دواۓ ژوانی و ، کاتیک ہندئ شیعہی کوفہ دواۓ مردنی تیمامی حسہن داوایان لیٰ کرد شورش لہ دژی معاویہ بہریا بکات، قبولی نہ کردو پیٰ راگہ یاندن کہ عہدو بہیمانیک لہ نیوان ثموہو معاویہ دا ہمیہ بۆی نیہ ہلی و ہشینیتموہ. بہ لام دواۓ مردنی معاویہو دیاری کردنی یزیدی کوپی لہ جیکہی کہ پیچہوانموہی ریکہ موتن نامہ کہی نیوانیان بوہ، ثموہسا تیمامی حسین رہزی کردو، بریاری دا دژی پاوہستیتو بہرہو عیراق کہوتہ رچو لہ

کهر به لا شهید کرا له سالی (۶۱) هـ له رووداویکی دلتمزیندا. (النفید / الارشاد ص ۱۹۹)

کهواته پیشموایانی تهلی بهیت باوه پسان بهوه هه بووه که ئومعت مافی هه لباردنی خلیفه و پیشموای خزان هدیه له ریگای شورا و دژی دست به سهر اگرتنی ده سلات برون به زهبری هیز.

فرموده یه کیش هدیه که زۆری سهرچاوه کانی شیعه ده یگیرپتهوه له ئیمامه کانی تهلی بهیتوه که پیغمبر ﷺ فرموده تی: (من جاءکم یرید ان یفرق امر الجماعة ویغصب الامه امرها ویتولی من غیر مشوره، فاقتلوه فان الله عز وجل قد اذن ذلك) عیون اخبار الرضی والشیخ الصدوق / ج ۲ / ص ۶۱.

ئهم فرموده یه چاکترین به لگه یه له سهر ئیمانی تهلی بهیت به شورا بابهنده بوونیان بهم پریازوه.. وه نه گهر له دوایی داواوی خه لافه تیان کردبئو بانگه شهیان بو کردبئو شهوه له وه سهرچاوه ی گرتوه که له بهرام بهری شهوه یه کانه وه خزان به پیشترو چاکتر ده زانی. شههش شهو راستی به ده سه لمینئ که نه زه ری ده قو دیاری کردنی ئیمامه کان له لایهن خواو پیغمبر وه ، هیچ ره صیدیکی نه بووه لای جیلی یه که می شیعه.. ههر له بهر شهوهش بووه که تیروانیان بو (ابو بکر) و (عمر) خویان لی رازی بیت نیجایی بووه به زۆردارو زالمیان دانه ناو.

كَلِمَاتُ لِه شوراوه بو گوڤمه ینه الله

میژوو نووسه کانی شیعه سهره تای سهره لدانی یه کهم گۆران له فیکری سیاسی شیعه دا بهوه تۆمار ده کهن ، که مه سه له ی حدیسی غه دیر جوړیک بووه له وه سیته و راسپارده ی پیغمبر ﷺ بو ئیمامی عه لی که بیته خلیفه و جینشین خۆی ، شهو که سهش که بو یه کهم جار بانگه شه ی بو کرد (عبدا لله کوری سه به) بو ، کاتی خۆی جو له که بووه و پاشان موسلمان بووه. به لام ئهم قسه یه ههر به لاوازی سنوورداری مایه وه له ناو به شیکی

کهم له شیعه داو نیمامی عهلی له سهرده می خزیدا دژی راوه ستاوه، لهو که سانهش توپره بووه که باسیان لپوه کردوه.

بهلام دواي نهوهی معاویه یه زیدی کورپی کرده جینشینیو خه لافهت گوپزرایموه بۆ بنه ماله ی (ابو سفیان) شیعه کان نم پرو داو هیان قوسته وه به هه لیان زانی که له کار دانسه وهی نهو گزرا نکاری یه نادرسته دا، بانگه شه بکن بۆ نه هلی بهیتی پیغه مبه ر علیه السلام.. بهلام کۆسپی سه ره کی له پرتگایاندا نهوه بوو که هسه نهو حوسهین (په زای خویان لی بیست) پشتگیر نه بوونو عهلی کورپی حوسهین گۆشه گیری کرد له سیاست و، نه مه وای لی کردن که له دوری (محمدی کورپی حه نه فیه) کۆ ببنه وه، به تایبه تی دواي مردنی حه سه نهو شه هید بوونی حوسهین. سه به تیه کانیش نم وه زعیان به هه ل زانیو بزووتنه وه یه ک دروست بوو به ناوی (بزووتنه وه ی که یسانی) که داوای خوینی نیمامی حوسهینیان ده کردو باوهریان وابوو که خه لافهتو نیمامهت نه بی له محمدی کورپی حه نه فیه وه نه کانیا ندا بی تو گوایه نیمامی عهلی وه سه یه تی پی کردوه.

به هه ر حال مه سه له که له وه ی که پیغه مبه ر علیه السلام وه سه ی تی کی ناسایی و شه خسی بۆ نیمامی عهلی کرده، گزرا بۆ وه سه ی تی کی سیاسی له لایه ن نیمامی عهلی یه وه بۆ محمدی کورپی، دواي نه ویش بۆ عبده لله (ابو هاشم) ی کورپی محمدی حه نه فیه که له ژنیکی تری نیمامی عهلی یه جگه له فاطمه ی کچی پیغه مبه ر علیه السلام. نه وه ش بوویه هژی جیاوازی و په رته وازه بوون له تیوان شیعه کان خزیانداو، هه ر به شیک بانگه شه ی ده کرد بۆ یه کی ک له نه وه کانی نه هلی به ی تو، شه رعیه تیان لهو نه وه یه دا ده بینیه وه.

بۆ نمونه محمدی کورپی عهلی که مه شهوره به (الباقر) دواي کۆچی باوکی (السجار) له سالی (۹۴) ی کۆچی هاته ناو کیشه که وه وه وئی دا پیشه وایه تی شیعه له (ابو هاشم) ی ناموزای وه ربگرته وه بۆ بنه ماله ی فاطمه وه نه وه ی حوسهین به تایبه تی و، خزی له هه موان له پیشتر ده زانی بۆ سه رکردایه تی شیعه وه رگرتنی خوینی حوسهینو نم نایه ته قورثانیانه ی به

بدلگه دههینایمه: ﴿ومن قتل مظلوما فقد جعلنا لولیه سلطانا...﴾، ﴿النبی
اولی بالمؤمنین من انفسهم وازواجه امهاتهم، واولوا الارحام بعضهم اولی
ببعض فی کتاب الله...﴾.

پیی و ابو که ئەم نایه ته باس له تیمارەت دەکاتو بنه مآلهی پیغه مبهیر
ﷺ له هه موو لایه ک له پیشتەرزو مافی کورانی جەعفەر و عەبیاس و تەنانەت
حەسەن و محەدی کورپی عەلی تیدا نیه، بە لکو تاییه ته به بنه مآلهی
حوسەین و، بۆ یه کلا کردنەوهی کیشه که به لای خۆیدا پشت ئەستور بوو
به وهی که گوايه شمشیره کهی پیغه مبهیری ﷺ لایه له بابو باپیرانیه وه بۆی
ماوه ته وه دهیوت: (ان السلاح فینا کمثل التابوت فی بنی اسرائیل، کان
حیثما دله فثم الملك، حیثما دله السلاح فثم العلم).

کهواته نظریه ی تیمامی باقر به ند بووه له سەر:

عیلمو سیلاحی پیغه مبهرو ﷺ مافی تۆ له سەندنه وهی ئەو زولمە ی له
حوسەین کراوه نه ک له سەر ده وو وه سیه تیکی رۆشن.. چونکه تا ئەو
سەر ده مهش واته له سەر هتای سە ده ی دوو مهی کۆچی دا هیشتا نظریه ی
تیمامه ت له لای شیعه گه لاله نه بوو بوو. جیاوازی یه کی ئەو تۆیان نه ده بیینی
له نێوان تیمامی باقرو که سایه تیه کانی تری بنه مآله کانی کورپه کانی تیمامی
عەلی دا. چونکه هه موویان پیشبیرکی یان ده کرد بۆ گرتنه دهستی پیشه وایه تی
کردنی شیعه. خالی هاوبه شی نیوان گشت بزوو تنه وه شیعه کان بریتی بوو له
شۆرش کردن دژ به ده سه لاتی ئەمهویه کان و، هەر که سایه تیه کی ئەهلی
به دیت هه لسا یه به شۆرش، شیعه کان پشتگیری یان لی ده کرد.

نظریه ی تیمامه ت ﷺ (نظریه الامامة الالهية)

وه ک زانیمان که ئەمهویه کان سیستمی شورای ئیسلامی یان گۆرپی بۆ
سیستمی میراتی و بنه مآله یی، ئەوهش کار دانه وه یه کی دروست کرد لای
شیعه کان که به ره ه لستی سەر ه کی ده سه لاتی ئەمهویه کان بوون، له سەر ه تا وه
وتیان ئەهلی بهیتی پیغه مبهیر ﷺ له پیشتەرزو بۆ گرتنه دهستی خه لافه تو

دهسه لاتی سیاسی. پاشان هندیك وتیان له لایهن خواوه دیاری کراون، دواتر هندیکی تر وتیان تیمامو پیشهوا ده بی معصومو پاریزراو بیت له لایهن خواوه، شهوش تهنها بو بنه ماله ی پده مبهده ﷺ. شه بژچوونو بیروکانه له سره تای سده ی دووه می کۆچی دا گه لاله بوون و، (نظریه) یه کی لی هاته کایه و پیتی دهوتری (نظریه الامامة الالهية) که له سر بنه ماکانی ده قو پاریزراوی دیاری کردن (النص والعصمة والتعيين) له لایهن خواوه بنیات تراوه.

شه نظریه یه ده آیت که تیمامه تو پیشه وایه تی سیاسی موسلمانان کاریکی خوابی ره دیاری کردنی تیمامی نوئ له لایهن خواوه ده ست نیشان ده کړیو تیمامی پیشتر هیچ دهستیکی تیدا نیه.

فلسفه ی عصمت له وه هاتوره که خوا ده فرموت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ﴾. وتیان تیمام هه که سیک بیت پیوسته له لایهن خواوه معصومو پاریزراو بیت بو شه وه فرمان به معصیت نه کاتو موسلمانان نه کونه سرلپشیوان له نیوان به گوی کردنی تیمامو یاخی بوون له خوا یان له نیوان به گوی نه کردنی تیمامو یاخی بوون له خوا له سر وه که فرمان به گوی پرایه لی تیمام ده کات. چونکه باوه ریان به ملکه چ بوونی موتهق هه بوو بو تیمام نه ک به شیوه یه کی نیسی.

دوای جیگیر بوونی شه بژچوونه له لایان، هاتنه سر شه وه که ریگیه که نیه بو ناسینو دیاری کردنی که سی معصوم جگه له رینماییو دیاری کردن له لایهن خواوه... بهم هژیوه فیکری سیاسی لایه نگرانی شه نظریه یه مبهده شی شوریان پشت گوی خست بو دیاری کردنی پیشه وای موسلمانان، له بری شه دهق یان پاسپارده و کارو کرداری موعجیزه نامیزیان کرده سیفته تی جیاکروه ی شه که سه ی که خوا دیاری کردو بو شه وه بیته تیمام.

به م شیوهیه بیردۆزی نیمامهتی خوایی (نظریه الامامة الالهية) هاته کایه وه باوهریان وابوو که نیمامهت ده بی له شهلی بهیتی پیغه مبسر ﷺ بیت و، له نیمامی عدلی و حهسه نو حوسهینی کوریموه دهست پی ده کاتو پاشان به شیوهیه کی ستوونی یهک له دوای یهک له نهوه کانی حوسهیندا بهردهوام ده بیت تا رۆژی قیامهت و، سوودیان لهم نایهته قورئانیه ی خواره وه وه رگرت بۆ نهو مه بهسته: ﴿إِنَّمَا يَرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا﴾. الاحزاب/۳۳.

بیگومان هاوسره کانی پیغه مبهریان لی ده کردو، تاییه تیان کرد به نیمامی عدلی و فاطمه و حهسه نو حوسهینو پاشان له نهوه کانی حوسهیندا به شیوهیه کی ستوونی و، پیمان وابوو که به گۆی کردنو فرمان بهرداریان له لایهن خواو پیغه مبهر وه واجب کراوه. له پیناو جیگیر کردنی شه نظریه یه دا به چند قۆناغیکی یهک له دوای یهک چند بنه مایه کیان بۆ دارشت، له وانه:

۱- ده ق له جیاتی راسپارده: له سه ره تا وه پشت نه ستور بوون به راسپارده ی پیغه مبسر ﷺ بۆ نیمامی عدلی، به لام له بهر نه وه ی هیچ مانایه کی سیاسی تیدا نیو، ته نها باس له نیمامی (عدلی) ش ده کات (نه گهر راست بیت له بنه پرتدا)، ههروه ها له بهر لاوازی شه راسپاردانه ی که له نیمامی عدلی و حهسه نو حوسهینو شهوانی تره وه ده یانگێرانه وه، ناچار بوون زیاتر پشت به نایهته قورئانیه کان به بهستن و، به شیوهیه کی باطنی دوور له ریزمازو یاسا کانی زمانه وه ته فسیرو مانایان لی ده رهینن بۆ چهواشه کردنی لایه نگرانیان.

۲- عه ق له بیری ده ق: له بهر لاوازی ده قه کانو ده لاله تیان پاشان ناچار بوونی زیاتر پشت به بهستن به هه ندی راو بۆ چوونو لیکدانه وه ی عه قلیه وه بۆ سه لماندنی نظریه کانیان. هه ره هه یه ش پالی به شیعه وه ناوه که زیاتر روو بکه نه فه لسه فمو به لگه هینا وه ی عه قلی. چونکه قورئانو سوننهت به شیوهیه کی روونو ناشکرا پشتگیری بۆ چوونو نظریه کانیان ناکن.

۳- موعجیزه له جیاتی عقل: له بصر لاوازی ده لاله تی ده که کازو نه بوونی راسپارده ی روشن و، بڼ هیزی لیکدانه وه عقلیه کانیان ناچار بوون هندی هموالو چیرۆکی خدیالی و نه فسانه یی هه لبه ستن بۆ هندی کرد وه ی موعجزه نامیزو زاینی غیب له لایهن تیمامه کانه وه، بۆ چه واشه کردنی خه لکی و سه لماندنی مهرجه کانی تیمامه تیا یاندا.

۴- نهینی بوونو خو یاریزی (التقیه): ئەم نظریه یه له ناو خه لکدا ناشکرا نه بوو، ته نانه ت لای نه هلی بهیت خو شیان نه زانراو بوو له سه ده ی یه که می کۆچی دا، له شاری مه دینه هیچ که سیک بهر گوی نه که وتوه. به لکو له سه ره تای سه ده ی دو وه می کۆچی به وه له شاری کوفه ده ستی پی کرد، به شیوه یه کی نهینی و ژیرزه مینی. ئەو که سانه ی که هه لسه و پنهرو بانگه شه کهر بوون بۆ ئەم نظریه یه خو یان ناشکرا نه ده کرد، به لکو به شیوه یه کی نهینی درۆ هه لبه سترا وه کانیان بلاو ده کرده وه، به پشت به ستن به هندی پریایه تی دروست کراو له مرزۆکه وه به ناوی (التقیه) وه. ئەوه ش بۆ داپوشینی پلازو نه خشه تیکده ره کانیان له لایه کتو له لایه کی تر وه بۆ لیکدانه وه ی ئەو نا کۆکی و دژایه تیه ی ده بینرا له نیوان لافو گه زانی ئەمانو ژیا نامه و ره فتارو گو فتاری پشه وایانی نه هلی بهیتدا.

بۆیه پابند بوون به مه بده نی توقیه وه زۆر پتیرست بوو لایان، بۆ بهر پ کردنی نظریه هه لبه سترا وه که حازو، لکاندنی به نه هلی بهیت وه وه، چه واشه کردنی خه لکی به گشتی و شیع به تایبه تی.

نظریه ی تیمامه ت له بهر بهر ره گه لکه لکه لکه وه

ئەم نظریه یه هه ره له سه ره تای سه ره له ئدانی وه پرو به پرووی گه لی په خه بو وه که خسته بهر تاقیکردنه وه لاوازی و، ناته وایوی ده رکوت له چند پرویه که وه:

۱- فه لسه فه ی عصمه ت: عصمه ت له سه ره بنچینه ی گو پرایه ل بوونی پی قه یلو شم ت بۆ فه رمانه وایان بنیات نرابوو.. گویه ئەم نایه ته قورنایه

به‌لگه‌یه له‌سەری: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي
الْأَمْرِ مِنْكُمْ...﴾.

به‌لام ئەم ئایه‌ته مانای مۆتله‌قو بئ‌قه‌یدو شهرت ناگه‌یه‌نئ له به‌گۆئ
کردنی فرمانه‌ه‌واو ده‌سه‌لاتداراندا، چونکه عورفو عه‌قلو به‌لگه‌کانی تر له
قورئانو سوننه‌تو ژبانی پیغه‌مبەر هه‌ ﷺ شه‌وه‌ دلنیا ده‌که‌نه‌وه‌ که
گۆپراه‌ل کردنه‌که به‌شپوه‌یه‌کی نیسب‌یه‌وه له چوارچیره‌ی شه‌ریعه‌تدایه‌،
چونکه پیغه‌مبەر ﷺ ده‌فرمۆت: (لأطاعة لمخلوق في معصية الخالق)،
(اولی الامر) گشت شه‌وه‌ کاربه‌ده‌ستو سه‌رکردانه‌ی ده‌گرتشه‌وه که پیغه‌مبەر
ﷺ له‌ژبانی خۆیدا دیاری ده‌کردنو موسلمانان هه‌رگیز به‌ مانای مۆتله‌قو
بئ‌قه‌یدو شهرت وه‌ریان نه‌گرتشه‌وه.. کاتیگ له‌ گۆپراه‌لی کردنی پیشه‌وایانو
کاربه‌ده‌ستاندا ره‌هابوون هه‌لگیراو (نیسبیه‌ت) جیگه‌یر بوو، هه‌یچ
په‌یوستی‌یه‌ک بۆ مه‌رجی عصمه‌ت نامینه‌ئ له‌ نیامداو، موسلمانان ده‌توانن
پیشه‌واو فرمانه‌ه‌وا‌ی خۆیان هه‌لبێژن له‌ سه‌ر شه‌اسی عه‌داله‌تی ظاهری
ته‌قواو لیهاتوویی، بۆ شه‌وه‌ی کارو باری دینو دنیایان بۆ به‌په‌روه‌ به‌ریت. وه‌
هه‌رکاتیگ شه‌وه‌ پیشه‌وا (نیمام) هه‌له‌ی کردیان لادانیه‌کی کرد، شه‌وا
موسلمانان مافی شه‌وه‌یان هه‌یه‌ به‌گۆیی نه‌که‌نو هه‌مول به‌دن راستی بکه‌نه‌وه‌و
ته‌نانه‌ت له‌ مه‌قامی نیمامه‌ت لای به‌دن.. له‌لایه‌ن خواوه‌ نه‌ک هه‌ر ئازادن
به‌لکو واجبه‌ له‌ سه‌ریان که به‌گۆیی نه‌که‌نو هه‌مول به‌دن راستی بکه‌نه‌وه‌ وه‌گه‌ر
نا لای به‌هن.

به‌لام فه‌یله‌سه‌رفه‌کانی شیععه مه‌فهومی نسبیه‌تیان له‌ مانای ئایه‌ته‌که
ره‌فز کردو سوور بوون له‌ سه‌ر مانای ره‌هاییو مۆتله‌قیته‌ی بئ‌قه‌یدو شهرتو
له‌ سه‌ر شه‌وه‌ مه‌فهومه‌ (نظریه‌) که‌یان دامه‌زراندو، چه‌نده‌ها ره‌یوايه‌تو
ره‌یسیان له‌ سه‌ری داڕه‌ژا.

به‌لام گه‌رفتی گه‌وره‌یان شه‌وه‌ بوو که زانایانو که‌له‌پیاوانی شه‌هلی به‌یت
خوایان لی‌ رازی بیت زۆر راشکاوانه به‌ره‌سره‌چی راه‌ه‌ستانو به‌ جه‌ماوه‌ریان
راه‌ه‌گیاندا که شه‌وانیشه‌ وه‌ک هه‌موو که‌سه‌یکی تر مرۆفی ناسپه‌ینو دوچه‌ری

هموو جزره دیارده‌یه‌کی به‌شمیری ده‌بن و، له‌گوناهو هه‌له‌پاریزراو نین و، داوایان له‌موسلمانان ده‌کرد ته‌گهر هه‌له‌یه‌کیان کرد ناگاداریان بکه‌نه‌وو بۆیان راست بکه‌نه‌وو.

که‌چی سه‌یرو سه‌مه‌ره له‌وه‌دا نه‌وه‌بوو بانگ‌که‌رانی ئیمامه‌ت هه‌لو‌یستی پیشه‌وایانی نه‌هلی به‌یتیان به‌شپوه‌یه‌کی تر لیک ته‌دایه‌وه؛ که‌گوایه نه‌وه له‌بهر (تقیه) و خۆ پاراستنه له‌ده‌سه‌لاتدارانو نایانه‌وو حه‌قیقه‌تی خۆیان هه‌مه‌وو که‌س لپی ناگادار بیت... به‌و شپوه‌یه جه‌ماوه‌ری شیعه‌یان چه‌واشه ده‌کرد.

کیشهی (البداء)؛ له‌لایه‌کی تره‌وه (نظریه) ی ئیمامه‌ت دو‌جاری نسکۆیه‌کی تر بوونه‌وه کاتییک (اسماعیل کورپی جعفر الصادق) کۆچی دوایی کرد، نه‌وه برو ئیمامیه‌کان له‌شاری کوفه له‌ده‌وری خۆ بوونه‌وو وایان بلاو کردبووه‌وه که‌ ئیسماعیل جینشینی باوکیتی و باوکی ده‌ست نیشانی کرده‌وو ناگاداری کردوون. به‌لام کاتیی مرد باوکی هیشتا له‌ژاندا بوو، ده‌رکه‌وت که‌ دیاری کردنه‌که‌ی له‌لایه‌ن خواوه نه‌بووه، ته‌گینا نه‌ده‌بوو پیش باوکی له‌دنیا ده‌ریچوایه. به‌م هۆیه‌وه ژماره‌یه‌ک له‌لایه‌نگرانی (نظریه) ی ئیمامه‌ت؛ وه‌ک (سلیمانی کورپی جه‌ریر) و کۆمه‌لیک له‌شیعه هه‌لگه‌رانه‌وه و تیان ئیمام جه‌عفری صادق ته‌نها که‌سایه‌تی‌یه‌کی ئاسایی خواوه‌ن زانسته‌وو ئیمامه‌تیش مه‌سه‌له‌یه‌کی ئاسایی به‌شمیری‌یه‌و په‌یوه‌ندی به‌خواوه نی‌یه.

به‌لام کۆمه‌لیکی تریان دانیان به‌مردنی ئیسماعیلدا نه‌ناو و تیان نه‌مردوه، به‌لکه‌ر باوکی حه‌شاری داوه بۆ نه‌وه‌ی له‌مه‌ترسی ده‌ریازی بکات، به‌مه‌رچیک باوکی به‌ده‌ستی خۆی ته‌رمه‌که‌ی دا به‌زانده ناو گۆره‌که‌یه‌وه‌و، شیعه‌کانی بانگ کرد که‌ سه‌یری بکه‌نو له‌مردنی دُنیا بین، که‌چی له‌گه‌ل نه‌وه‌شدا کۆمه‌لیک له‌شیعه بریایان به‌مردنه‌که‌ی نه‌کردو، سووربوون له‌سه‌ر حه‌شار دانو خۆشاردنه‌وه‌ی و، فیرقه‌ی (اسماعیلی)‌یه‌کانیان دروست کردو پاشان ده‌وله‌تی (فاطمی)‌یه‌یان دامه‌زراند له‌میصرو باکوری ته‌مه‌ریقا.

به لام نهوانه بیان که نبعترافیان به مردنه کهی کرد ، دوچاری گپچه لپکی تر هاتزو وتیان راسته مردوه ، به لام هۆکهی نهو یه که خرا گۆرپان له نیرادهیدا پرووی داوه له بهرامبهر ئیسماعیلوه.. ماوه یهک برهوان و ابوو که (عبدالله الافطح) ی برایهتی له مه دینهو به لام نهویش مرد ، دواتر جپگییر بوون له سهر ئیمامهتی (موسی الکاظم).

کیشهی منالییتی: لایه نگرانی ئیمامهت له بهر شهوی به لگه و ده قسی رۆشنیان ده ست نه ده کهوت ، ناچار چهنده ها چیرۆک و سرگۆزه شتهی نه فسانهیی و موعجیزه نامیزیان ده گپزایه وه به ناوی ئیمامه کانه وه ، گوایه غهیب ده زانزو له لایهن خواوه فیرده کرین و په یوه ندی بیان به خواوه ههیه ، نه مه هه موو بۆ چواشه کردنی جه ماوه ری شیعهی خیرنه دیوو سه لماندنی (نظریه) بۆ چوونه کانیان.

بۆ نمونه کاتیک سهرگه رمی هه لبه ستنی چهنده ها چیرۆک و پروودای سه یرو نه فسانهیی بوون له پیناو دنیای کردنی ئیمامهتی ئیمام رهزادا ، له سالی (۲۰۳) ی کۆچی دا وه فاتی کردو کوره کهی (محمد الجواد) له ته مه نی (۷) سالی دا بوو.

نه مه ش کیشه یه کی نویی بۆ پهیدا کردن ، چونکه چۆن ده بی منالییک که ناتوانی سهر بهر شتی خزی بکات چۆن ده توانی ئیمامهت و پیشه وایه تی خه لک بکات ، له کاتیکدا مناله کهی له شاری مه دینه به جی هپشته وه فرسه تی فیرکردنو په روه رده کردنی نه بووه له لایهن باوکی به وه .

نه م کیشه یه بووبه هزی دابه ش بوونی شیعهی ئیمامی بۆ چه ند فیرقه یه ک.

به لام لایه نگرانی ئیمامهت به ئاسانی به سهر نه م کیشه یه دا زال بوون ، چونکه به لای نهوانه وه ئیمامهت وه ک نبهت وایه و له خواوه یه ، بۆیه زۆر به ئاسانی نایه تی قورنانیان کرده به لگه له سهر ئیمامهتی (محمد الجواد) ﴿واتیناه الحکم صبیاء﴾ هه رچه ند هپچ جۆره ده قو وه سیه تیکی رۆشن نه بوو له لایهن ئیمام رهزاوه له سهر ئیمامهتی جه وادی کوپی ، بگه ته نه انه ت رۆژیک

له‌پرۆژان قسه‌یه‌کی نه‌کردبوو که باس له ئیمامه‌تی خۆی بکات، که چی له‌گه‌ل شه‌شدا لایه‌نگرانی نظریه‌ی ئیمامه‌تسووریوون له‌سه‌ر شه‌وه‌ی که (محمد الجواد) ئیمامه‌ به‌ۆ شه‌وه‌ی نظریه‌که‌یان دوچاره‌ سه‌ره‌س هه‌ینان وه‌له‌شه‌اندنوه‌ نه‌بیت.. له‌و پیناوه‌شدا چه‌نده‌ها چیرۆکتو نه‌فسانه‌ی موعجیزه‌ نامیزیان هه‌لبه‌ست که تیایدا باس له‌وه‌ ده‌کات که گوايه (محمد الجواد) غه‌یب ده‌زانی و له‌لایه‌ن خواوه‌ په‌یوه‌ندی پیوه‌ ده‌کریت، هه‌رچه‌ند مندا له‌..

جاریکی تر کیشه‌ی مندالیتی دوپات بوویه‌وه: له‌گه‌ل (علی الهادی) کورپی (محمد الجواد) دا چونکه (محمد الجواد) هه‌ر له‌ته‌مه‌نی لایه‌تییدا کۆچی دوایی کردو دوو کورپی منالی له‌دوای خۆی به‌جۆ هه‌شت (علی و موسی) که ته‌مه‌نیان له‌ حموت سالان تی نه‌ده‌په‌ری. باوکیان وه‌سیه‌تی کردبوو بۆ پیاویک به‌ناوی (عبدالله کورپی مساوهر) بۆ شه‌وه‌ی ناگای له‌ مالو مولکتو نه‌رزو ئاوه‌که‌یان بیت، تاکو (علی الاهدی) ده‌گاته‌ ته‌مه‌نی بلوغ.

له‌یه‌دا شیععه‌ دوچاره‌ کیشه‌یه‌ک بوونه‌وه، نه‌گه‌ر (علی الهادی) شه‌هنده‌ مندال بیت که نه‌توانی سه‌ره‌مشتی مالو مولکی به‌مه‌اله‌که‌یان بکات، ئایا چۆن ده‌توانی ئیمام بیت؟ وه‌ کئ له‌م ماوه‌یه‌دا تا گه‌وره‌ ده‌بیت هه‌لسیت به‌کاروباری ئیمامه‌ت؟

ئه‌م کیشه‌یه‌ بووبه‌ هۆی دابه‌ش بوونی شیععه‌کان بۆ دوو به‌ش، هه‌ر به‌شه‌و باوه‌ری به‌ ئیمامه‌تی په‌کێک له‌ دوو کوره‌که‌ی (محمد الجواد) هه‌بوو و، له‌و بواره‌دا کۆمه‌لیک چیرۆکتو نه‌فسانه‌یان دروست کردبوو بۆ چه‌واشه‌ کردنی شیععه‌ داماره‌کان.

جاریکی تر کیشه‌ی (البداء): هه‌رچۆنیک بوو (علی الهادی) کرایه‌ ئیمامو هه‌ر له‌ ژبانی خۆیدا (محمدی کورپی) کرده‌ جیگه‌داری خۆی، به‌لام هه‌ر له‌ ژبانی باوکیدا مردو ناچار وه‌سیه‌تی کرد بۆ براکه‌ی (الحسن العسکری ۲۳۲هـ - ۲۶۰هـ)، هه‌روه‌ک چۆن سه‌د سال پێش ئه‌م رووداوه‌ له‌کاتی

مردنی نیسماعیل کوری نیمام جعفرهردا کیشه‌یه‌ک دروست بو،
نه‌مجاره‌ش هه‌مان کیشه دوپات بوویه، چونکه به‌شیک له شوینک‌وتوانی
(علی الهادی) دانیان به‌ مردنی محمدی کوریدا نه‌ئاو وتیان نه‌خیر نیمام
نامریو بوه لیکیان دایه‌وه که گویه باوکی شارزویه‌تیه‌وه له ترسانو بو
ئوه‌ی له چاو و پاو دوری بخاتمه‌وه له‌سەر نه‌سای (توقیه) نه‌و کاره‌ی
کردوه.. دوا‌ی مردنی علی الهادی کیشمو گرفتیک‌ی توندو تیژ‌روویدا
له‌نیوان (جعفری کوری علی الهادی) و (حسن) ی برابدا.

هه‌مان کیشه جاریکی تر له‌کاتی مردنی (الحسن العسکری) دا تازه
بوویه، چونکه (حسن) مرد به‌بی ئوه‌ی هیچ کوریک‌ی لی به‌جی بمینیو
وه‌سیه‌تیک بو که‌سیک بکات.. نه‌مه بوو به‌ هژی دروست بوونی گه‌وره‌ترین
کیشمو ناهه‌موارترین سه‌رگه‌ردانی له میژووی شیعه‌ی نیمامی‌داو زیاتر له
(۱۴) فیرقه‌یان لی کومه‌وه، هه‌ر یه‌که‌و پاو بو‌چوونی جیاوازی هه‌بوو.
هه‌ندیکیان وتیان جاریکی تر ده‌گه‌ریتمه‌وه بو ژبانو، به‌شیک‌ی تریان
وتیان ده‌بی کوریک‌ی نه‌ینی له‌دوا جیمابو ئوه (المهدی المنتظر)ه.

پادشاه ماوه

کتابخانه کوه له (نظریه) ایمامت‌ها

سهره‌اندانی (نظریه‌ای دوازده‌ایم)

نه‌گهر به زودی سه‌یری می‌ژوی شیعه بکه‌ین له سه‌ده‌گانی دووه‌چو سییه‌می کۆچی‌دا، ده‌بینین که شیعه‌کان له‌گه‌ل گشت شۆرشیک‌دا برون که پیاوانی سهر به‌ نه‌هلی به‌یت پیتی هه‌ستاین.. وه‌ک شۆرش (زه‌یدی کوری عدلی) کوره‌گانی (یحی) و (عیسی)، هه‌روه‌ها شۆرش (محمدی کوری عبدا لله) که نازناوه به (ذي النفس الذکية) و (ابراهیم)ی برای که له نه‌وی (ایمام حسن)ن، پاشان شۆرش (حسین) و دواتر شۆرش (محمدی کوری قاسم) و که‌سانی تر.

شیعه به‌گشتی به‌بێ جیاوازی له ده‌وری نه‌و پیشموايانه کۆده‌بوونه‌وه، به‌بێ نه‌وی گۆی بدنه نه‌وی که له چ زنجیره‌یه‌که‌و نایا ده‌قو وه‌سیدت له‌باره‌یه‌وه هه‌یه یان نا ؟ له‌لایه‌ن خواوه‌یه وه‌یان له‌لایه‌ن پیغه‌مبهر وه ﷺ. هه‌ره‌ها به‌بێ نه‌وی که‌سیک باس له‌وه بکات که نیمامت به‌شیره‌یه‌کی سترونی ده‌ییت له نه‌وه‌گانی (حسین) تا پۆژی قیامت، به واتایه‌کی تر شیعه‌ی نه‌و زه‌مانه به‌شیره‌یه‌کی گشتی زۆر دوور برون له (نظریه‌ی) نیمامت که هه‌ندێ له‌ فه‌یله‌سوفه‌گانی شیعه به‌شیره‌یه‌کی نه‌ینی قسه‌یان له‌باره‌وه ده‌کردو چه‌نده‌ها ریوايه‌تو چیروکیان بۆ پیشموايانی نه‌هلی به‌یت دروست ده‌کردو نه‌وانیش به‌صراحت به‌درۆیان ده‌خستوه.

نه‌گهر سه‌رنجی که‌له‌پورو نوسراوه‌گانی شیعه‌ی نیمامی به‌دین له‌و دوو سه‌ده‌یه‌دا (سه‌ده‌ی دووه‌چو سییه‌می کۆچی)، بۆمان ده‌رده‌که‌وت که (نظریه‌ی) نیمامت کراوه بووه تا پۆژی قیامتو له ژماره‌یه‌کی دیاریکراودا نه‌بووه بۆ ماوه‌یه‌کی دیاریکراو نه‌بووه.. هه‌رچه‌نده له‌کاتی مردنی (الحسن العسکری) دا گه‌یشه‌ بن به‌ست له‌ سالی (۲۶۰)ی کۆچی‌دا، به‌بێ نه‌وی له‌دوای خزی کورپک به‌جێ به‌یلتی یان وه‌سیدت بۆ

که سبک بکات . هرچند هندی له شیعه باور بیان وابو کموا کورپکی
 شاراهوی له دواوی خوی به جن هیشته و نیمامت له نموهی شو کوره
 شاراهو دا بمر دوام دهیت تا رژی قیامت و، له سره تاوه پروایان وانهبو
 که شو کوره شاراهو دوا نیمامتو ژماره یان دوازه نیمامت زیاتر نابو .

هر له بمر نموهی که (نظریه ی نیمامت له سره تاوه گراوه بروه تا
 رژی قیامتو ژماره یان دیاریکراو نه بو، بزیه (نظریه) که باسی لهوه
 ده کرد که ده قو و ده سیهت دهریاری نیمامت علی کورپی نه بو تالیب هدیو
 پاشان هر نیمامیک پیش مردنی نیمامی دواوی دواوی خوی دیاری ده کاتو
 بهم شیوهیه ده بی تا رژی قیامت.. تنانته زور جار (دهق) یان دهست
 نه ده کتو له لایمن نیمامیکوه بز نیمامی دواوی خوی، بزیه ناچار په نایان
 دهرده بمر وه سیهتیکی ناسیو نه یان کرده به لگمو، کاتیک وه سیهتیشیان
 دهست نه ده کتو په نایان دهرده بمر شمشیره که ی پیغه مبر ﷺ یان هندی
 چیرکی نه فسانه یی هد لبه ستراو .

له دایک بوونی (نظریه ی دوازه نیمامت

کاتیک (نظریه ی نیمامت گه شته ریگایه کی بن بهست دواوی مردنی
 (الحسن العسکری) به بی نموهی کورپکی ناشکراو ناسراو به جن بهیلیو
 دواتر باور بیان هاته سر نموهی که کورپکی شاراهوی له دواوی خوی به جن
 هیشته و تا ماوه یه کی دریز دهرنه کتو، بزیه له سه دهی چواره سی
 کوچی دا (نظریه ی نیمامت گورپکی گوره ی به سردا هاتو (نظریه ی
 دوازه نیمامی لی پیدا بو؛ که ده لیت: لیستیکی پیشینه هدیو ناوی هر
 دوازه نیمامه که ی پیدا دیاری کراوه له لایمن پیغه مبري مهزنموه ﷺ که
 نه مانه ناوه کانیا نه: به ریز (علی، حسن، حسنی، علی کورپی حسین، محمدی
 کورپی علی، جعفری کورپی محمد، موسی کورپی جعفر، علی کورپی موسی،
 محمدی کورپی علی، علی کورپی محمد، حسن کورپی علیو دوازه هه مین
 نیمامی غائب محمد کورپی الحسن العسکری) یه . هر نیمامیک که
 له نموهی نیمامی حسین نه بی دانیا ن پیدا نه ناو ره زیان کردو نه لیسته یان

تنتها له نموده کانی نیمامی حسین ریکخستو به شیوه یه کی عه مرودی بو
سه لماندنن تم (نظریه) به ده یان هه دیسیان هه لبه ست به ناوی پیغه مبر
هو نیمامه پیشینه کانی ته هلی به یتموه .

همروه ها هه ولیان دا که سوود و هرگرن له چه ند هه دیسیک که له
کتیبه کانی ته هلی سوننه ت دایه دهرباره ی (المهدی المنتظر) ته هلی به یته .
(نظریه) ی دوانزه نیمامی میژووی شیعو میژووی نیمامیه کانی پشت گروی
خستو کیشی ده قو و هسیتو چۆنیته تی ناسینی نیمامی تازه ی له لایهن
شیعو هه لمبیری خۆی برده هوو دریز برونه وی عه مرودی له بنه ماله ی
حسین دا کرده مخرج ، با نهو که سه ی که قراره نیمام بیت مندالکی
بچکوله ش بیت .. به م شیوه یه (نظریه) ی شیعه ی دوانزه نیمامی هاته
کایه وه که ده لئی نیمامی دوانزه هم غایبه وه ده بی شیعه چاوه روانی
د هرکوتنی بکن .

به م هۆیه وه شیعه ی دوانزه نیمامی له شانۆی ژبانی سیاست کشانه وه
ریگا چۆل بوو بو فیرقه شیعه کانی تر وه ک اسماعیلیه وه زه یدیبه بو نه وه ی
له گۆرپانی سیاستدا رۆلی خۆیان بینن .

دانراوه (فرضیه) ی مه هدی منتظر

(محمد کهره ی هه سه نی عه سکه ره ی)

مردنی هه سه نی عه سکه ره ی ؛ مردنی هه سه نی عه سکه ره ی له سامهرا له
سالی (۲۶۰) کۆچی دا به بی نه وه ی که سیک له دوا ی خۆی به جی به یلی ،
بوویه هۆی سه ره لانی کیشیه کی تر سناکو ناهه موار له پیزی شیعه ی
نیمامی دا ، نه وانه ی که باو هرپان وابوو نیمامه ت له لایهن خواوه تا رۆژی
قیامت به رد هوام ده بیته به شیوه یه کی عه مرودیش له نه وه کانی هه زه ته ی
حسین دا . نه مه ش بوو به هۆی روودانی جۆریک له گومازه ئالۆزی
سه رگهردانی دودئی بهرامبر چاره نووسی نیمامه ت له دوا ی هه سه نی
عه سکه ره ی له بهر جیاوازی هه لوتیستیان بهرامبر نهو کیشیه (۱۴)
کۆمه لیان لی په یدا بوو .

میژو نووسه‌گانی شیعه ده‌لین : (جاریه) یه‌کی نیمام حسه‌نی
 عدسکری باسی شه‌وی کرده که گرایه سکی هه‌یه له نیمام. به‌و بژنه‌یه‌وه
 دابه‌ش کردنی میراته‌که‌ی دواخراو خه‌لیقه‌ی عه‌بیاسی (المعتمد با الله) که
 له‌و سرده‌مه‌دا له سامه‌را داده‌نیشته ، فدرمانی دا به‌هاوسره‌گانی که
 ناگاداری شه‌و جاریه‌یه بکه‌ن تا دلنیا ده‌بن له‌سره‌نجامی سکه‌که‌ی،
 له‌نه‌نجامدا ده‌رکوت که راست نیه‌و، پاشان میراته‌که‌یان به‌ش کرد له‌نیوان
 دایکی و جعفری برابدا.

دوای شه‌و جعفری برای هه‌ولنی دا سرد وه‌ریگرئ له‌و بژشاییه‌ی که
 براکه‌ی کوری له‌دوا به‌جی نه‌ماوه و ه‌سیه‌تیشی بژ که‌س نه‌کرده‌و، بژیه
 رایگه‌یاندا که خزی نیمامه‌و، به شیعه‌گانی وت: شه‌واتا براکه‌م رژیشتو
 که‌سی له‌دوای خزی لی جی نه‌ماوه؛ نه‌کورو نه‌کچ، بژیه من نیمامه‌م.
 • به‌لام هه‌ندئ له شیعه‌ی نیمامی رایان گه‌یشته شه‌وی که نیمامه‌ت
 راه‌ه‌ستاه‌و کۆتایی پی ه‌اتوه‌و، سرده‌می (فه‌تره) وه‌ک فه‌تره‌ی. نیوان
 پیقه‌مه‌بران.

• له‌لایه‌کی تره‌وه به‌شیک له شیعه‌گان په‌شیمان بوونه‌وه له باوه‌ر به
 نیمامه‌تی حسه‌نی عدسکری خزی و باوه‌ریان هاته‌ سدر شه‌وی که حسه‌ن
 خزی هه‌ر له بنه‌ره‌تدا نیمام نه‌بووه‌و به‌هه‌له‌ کراوه به نیمام، چونکه نیمامی
 راسته‌قینه نابئ به‌ری پیتش شه‌وی کورپیک خزی له‌دوای خزی به‌جی به‌پیلئو
 وه‌سیه‌تی نیمامه‌تی بژ بکات.

• به‌شیک تریان وتیان شه‌برایه هه‌ر له سهره‌تاه‌و جعفری برای
 حسه‌ن نیمام بوایه.

• به‌شیک تریان نینکاری مردنی حسه‌نیان کردو وتیان شه‌وه
 مه‌ده‌ی شه‌و ماوه‌یه‌ک ون ده‌بیتو پاشان ده‌گه‌ریته‌وه، چونکه پیتیان رابوو
 نیمام ناییت به‌ریت پیتش شه‌وی کورپیک له‌دوای خزی به‌جی به‌پیلئیت بژ
 شه‌وی بیته نیمام، گرایه زه‌وی ناییت خالی بیت له‌نیمام رژیتریک له‌رژزان،

بۆ ئەر مەبەستە پىيان وابو مردنى حەسەن جۆرىكە لەخۆحەشاردانو غائب بوون.

• بەشىكى تر پىيان وابو كە راستە مېردو، بەلام زىندوو دەپىتمو و جارىكى تر دەگىرىتمو بۆ ژيان بۆ تىواو كردنى ئىمامەتەكەى.

• ھەندىكى تىيان وتىيان لە نائىندەدا دەگىرىتمو بۆ ژيانو ناويان نا (القائم)، واتە دواى مردنى جارىكى تر ھەل دەسىتمو و زەوى پر دەكات لە عدالەت دواى ئىموى پىركاوه لە ستەم و ناپەزايى.

بۆ ھەرىكە لەو ھەل ئىستو بۆچوونانە چەندەھا حەدىسو رىوايەتىيان دروست كرد بۆپىشتگىرى كردن لە بۆچوونەكانيان.

• بۆ دەرجوون لەم كىشە ناھەموارە، ھەندى لە شىعەى ئىمامى كە باوھىيان وابو ئىمامەت بەشىوھەكى عەمۇدى بىردەوامە تا رۆژى قىامەت، رايان ھاتە سەر ئىموى كە دەگونجى ئىمام حەسەنى عەسكەرى كورپىكى بەجىھىشتىبو لەبەر ھەر ھۆكە بىت شار دىپىتمو.

لە گەرمەى كەشو ھىواى گوماناوو جىاوازى داو بۆچوونو گەران بەدواى پاستىدا، ھەندى لە شىعەكان گەرانمو بۆ قەسى (جارىە) كە كە ئىدەدىعاى كردبوو گوايە سكى ھەيە لە ئىمام پىش مردنى و، وتىيان بىگومان دواى خۆى كۆرەكەى لەدايكە بروە بە ھەشت مانگۆ ئىستا شاراوھىمو ناوو شىرتنى زانراو نىە.

ھەيان بوو باوھىيان وابو كە منالەكە لە سكى داىكىدا بەشىوھەكى موعجزە نامىز بۆ ماوھەكى درىژ دەمىنپىتمو.. ئا لەم كاتەدا ژمارەيكە لە ھاوھەلەكانى حەسەنى عەسكەرى دەيان چىاند بەگويى ھەندى كەسدا كە گوايە ئىمام پىش مردنى كورپىكى بەجىھىشتو شاراوھىمو پىوستە كەس بە ئاشكرا ناوى نەبات.. ئەم جەماعەتە ناسران بە فىرقەى (الائنى عشرىة) واتە دوانزە ئىمام.

ئەم سەرگەردانىو سەرلپىشوانە تا ناوھىاستى سەدەى چوارەسى كۆچى درىژ بووھىمو.. ئەمەش بەلگەيە لەسەر ئىموى كە بوونى (كورپى حەسەنى

عسکری) مهسه له یه ک نه بروه که نیجماعی له سر بویت له نیوان شیعی نیمامی شو سرده مه دا.

شوهی که له دواییه داو تا نیستاش نی ددیعای له سر ده کریت گویه نیجماع تهواتوری حه دیس به لگه یه له سر له دایک بوونی نیمامی دوازه هم به ناوی (محمدی کوری حه سنی عسکری) نه صلوه نه ساسی نیو، له سرده مه دا وجودی نه بروه.

تویژینه وهی نظریه ی نیمامی دوازه هم

هم نظریه یه پیگ دیت له دوو به ش:

باوه به بوونی نیمامی دوازه هم (محمدی کوری حه سنی عسکری) او هر شوش (مه هدی منتظر) ه.

به لام تویژینه وهی قوئی میژووی سبارت به چیرۆکی پهیدا بونی هم (نظریه) یه شو راستی به ناشکرا ده کات که ماوه یه کی (بوشاییه کی) زه مانی دووو دریز له نیوان هر دوو به شی (نظریه) که دا هیه، چونکه له سره تاوه تنها باس له بوونی کوری نیمام حه سنی عسکری ده کرا که له نیمامه تا جیگای باوکی ده گرتوه.

پاشان گۆزانی به سفره اتو قسه له وه کرا که شو کوره گومان کراوه مه هدی (منتظر) ه نیستا (غائب) ه... غائب بوونه که بیان کرده به لگه ی شوهی که باوکی ناشکرای نه کرده و دوا ی باوکی، خۆی ده رناخت. میژووی پیشه وایانی شه هلی به یته شو ره وایه تانه ی که که له پوری شیعی نیمامی پاراستوونی تا شه مرۆش ماونه تموه شوه دلتیا ده کهن که مه سه له ی پیناسی (هریه) مه هدی رۆشن نیو ناوو زه مانی ده رجوونی دیاری نه کراوه، نه له بر ترس به لکو له بر شوهی که له وه بر دیاری نه کراوه، چونکه بیرۆکه ی (مه هدی) تنها ناوو نر می پیک بووه هیوایان پیه وه به ستوه.

نه گمر به راستی پیناسی ناوی مه هدی هر له سرده می پیغه به بر وه دیاری کرابایه، شیعه نیجماعیان له سمری بوایه، شووا سرگردان

نده برون و، بهراستو چه پدا نده و پویشتنو چندها بۆچوونو رای جیاوازیان له باره یهوه نده برون.

چونکه بیروکی مه هدی له راستیدا دواي شهید بوونی حوسین سهری هه لدا. نهوه بوو نه مهوی به کان تهواو خۆیان مه حکم کردو شیعه کان خۆیان ده خواردهوه بۆ تۆله سندنهوه و شۆرش له دژی خوکی نه مهوی به کانو بۆ نه مه بهسته له دهوری ههر پیاویکی نه هلی بهیت کۆده برونهوه و ناویان ده نا مه هدی، کاتیک ون ده بوو پیش نهوهی ناواتیان بیته دی، دهیان وت نهوه ون بووه له ناینده دا ده ده کویته.

ههر بهم نه مه هده له دهوری نیمان جعفری صادق خر بوونهوه وایان ده زانی که مه هدی خۆیه تی.. به لام کاتیک کۆچی دوايي کردو ناواتی شیعه نه هاته دی، هه ندیکیان نینکاری مردنیان کردو سووریون له سهر نهوهی که خۆی ون کردوه بهم نزیکانه ده گهریتهوه چونکه (مه دی المنتظر) وه شۆرش ده کات له دژی ده سه لاتی نه مهویه کانو عدالت بهریا ده کات دواي نهوهی زولمه سته میان دنیا پر کردروه..

له کاتی توند بوونی فشاری سیاسی عه بیاسی به کان له سهر شیعه، له دهوری نیمان مه سای کاظم کۆبوونهوه و باوهریان و ابوو که (مه دی) یه، چندها ره یوايه تو چیروکی سه یرو سه مه ره یان له باره یهوه دروست کرد که هه مهوی زاده ی سۆزو ناواتو مه عاناتیان بوو.. به لام کاتیک له ته مه نی (۳۵) سالی دا کۆچی دوايي کرد، شیعه کان به گشتی باوهریان به هه وائی مه رده که ی نه کردو و تیان خۆی هه شارداوه (مه دی المنتظر) وه دپته ده ره وه زهوی پر ده کات له دادو دواي نهوهی پر کراوه له زۆرو سته م.

نه وهش که به لگه یه له سهر ئالۆزی و رۆشن نه بوونی پیتناسی مه هدی لای نه هلی به یته جه ماوه ری شیعه له سۆ سه ده ی به که سی کۆچی دا، نه وه یه که چندها جار لیره وه له وێ بانگه شه ی مه هدی دویات بۆته وه که له ده یان جار زیاتره.

لهمهوه دهرده کموت که (نظریه) ی مهدهی ژماره یک له نیمامه کانی نه هلی بهیتی گرتوتمه له کاتو شرتنی جیاوازاو زیاتر مانای شتو شو ههلسانو دهرچون له دژی دهسه لاتی سیاسی سردهم بروهو، همرگیز که سیکه دیاری کراو نه بروهو مهسه له ی غه بهتو غائب برون کاتیک و هدر ده کموت که نیمامه که سرنه کموتایه یان بمردایه پیش گهشتن به نامانجه کانی، زور لهوه دهچن که هندنئ مرناقو چاوجنوک له هاورپیکانی نیمامه کان شو نهفسانه خه یالیهی (مهدهی) یان دروست کردبیت بزو چواشه کردنی عموامو وهرگرتنی پارو شترمهک بهناوی شهوی که وه کاله تیان له نیمامهوه پی دراوه. شو زوریتسو جیاوازیه ی که له بزوتنمهوه کانی (مهدهی) دا ههیه، بهلگه یه لهسر نالززی ناروشنی له بیروکه ی (مهدهی) داو ده گونجی همرکام له پیشموایانی نه هلی بهیت برویتت. شهوه تا همر کومه لیک له شیعو باوره یان وایه که له فلاته بنه ماله یه؛ هاشمی یان عه لهوی یان فاطمی یان حه سه نی یان حوسه ینیو یان مرسهویو... ههروه ها.

لهمهوه شهوه مان بزو دهره نجام ده بیت که شو قسه یه ده لیت مهدهی کوره که ی حه سه نی عه سکمریه، شو دانراو یهوه (فرضیه) یه که دوا ی شهوه هاتوته کایمه که بریار دراوه کورپکی نه ینیو شاراره ی هه بیت بزو لیکدانمهوه ی غائب برونو نیعلان نه کردنی له لایمن باوکیهوه گوایه غائب برون یه کیکه له سیفه ته کانی مهدهی.

زانایانی شیعه ی نیمامی له سه ره تاوه واته دوا ی مردنی حه سه نی مه سکمری له (۲۶۰) ی کچی دا ههوتی شهوه یان ده دا که بیسه لمینن حه سه ن کورپکی شاراره ی نه ینی هه یهوه نیمامی دوانزه هه مه، به هیچ جزریک له سه یان لهوه نه کردوهه که (مهدهی منتظر) ه.

به لام شو کیشه یه ی که له دوا ی شهوه تیره ی گلان بریتی بوو له ادرنه کموتنی نیمام بزو شهوه ی ههستی به شرکی نیمامت) .. شه کیشه یه ۱۴هاری کردن بگهرین له دووی دهرچه یه کتو لهو سه رلیشه یانو کیشه یه دهر باز

بین. لہو پیتناوہدا باشتترین ریگاچارہیان لہو ریوایہ تانہدا بینیموہ کہ باس لہ مہدی دہکن بڑ خڑ قوتار کردن لہ کیشہی غائب بوونو دہرنہ کموتنیو کردیانہ بدلگہیکہ کی نئی بڑ سہلماندزو جیگییرکردنی (فرضیہ) ی بوونی کوپیک بڑ حسہنی عہسکمری.

لیرہوہ (فرضیہ) دائراوہ کہ بریتی بوو لہ سہلماندنی بوونی نیمامی دوانزہ ہمبو بہس، گڑرا بڑ نموہی دہم لہوہش بدہن کہ شو کوپہ نہینییہ (مہدی منتظر) ہو نیتیر لہوہ بہدواوہ باس ہمر باسی مہدیو غائب بوونیو دہرنہ کموتنی دہکراو شو دہرہ نجامہیان بہدہست ہانی کہ شو کوپہ نہینییہ نیمامو (مہدی) یہ کہ غائبو ہوی دہرنہ کموتنی شوہیہ کہ (غائب) ہ.

دوای شوہش مسہلہی دوو غہیبہت بوونہ کیہیان ہہلبہست واتہ (الغیبة الصغری والغیبة الكبرى) پاشان مسہلہی نیابہتی تایبہت کہ ژمارہیکہ لہ (۲۰) کہس زیاتر ٹیددیعیان کردوہ بہلام چواریان لہناو ہہموویاندا خڑیان سہپاندو شیعہکان باوہریان پئی دہکردنو مالو داراییو زہکاتیان تہسلیم دہکردن گواہیہ لہ نیابہتی نیماموہ وہری دہگرنو دابہشی دہکن.

کواتہ (نظریہ) ی دوانزہ نیمامی (الاثنی عشریة) ٹالوزو لاوازو بیئ بشہرہ شو ہیچ جزوہ بدلگہیکہ کی راستو دروستی لہسہر نیسو دائراوہی کوپیک بڑ حسہنی عہسکمری تہنہا گومانو چہواشہ کردنو تہخمین کردنو ہیچ بدلگہیکہ کی لہسہر نیہ.

ناکوکی ریوایہ تہکان

ہمر کہسیک ناگاداری شو کہ لہ پرووہ زانیارییہ مہزنہی موسلمانان بیت لہبوری ریوایہ تو گرنگی دانی زانایان بہگشتی شارہ زاپیت کہ چہندہ بہتہنگ بڑار کردنو جیا کردنہوی راستو ناراست یان لاوازو بہہیزبون، و چہندہ بایہ خیان داوہ بہوہی کہ تہ حکامی شہرعی لہسہر بنچینہی

انستییانهی پتمو بنیات بنیزو هرگیز بواریان به خویانو به کهس نه داوه که مهسه له کانی نایین له سر دائراوهی خه یالو پرپاگه ندو نه فسانه بینا بکمن. به لام چاودپرو لیکۆلهری بی لایهن سدرسام ده بیت که چون زانایانی شیعه به درپۆایی میژوو توژیمنوهی زانستیانهیان پشت گوی خستوه له مهر نو ریوايه تو چیرۆکه نه فسانهیی یانهی که دائراون سو سه له مانندی له دایک برونو بونی (ئیمامی دوانزه هم محمدی کوری حه سه نی عه سکمری) او چون پشتیان به ستوه به رتسایه کی نامۆ نا دروست که گوايه (ریوايه ته لاوازه کان یه کتر به هیز ده کمن) او بو پتیه مه سه له ی له دایک بوونیان کردۆته مه سه له یه کی سه له میتر او حه قیقه ت که پتویست به مراجعه و توژیمنوه نه کات. هر شه وهش وای لی کردوون که به رده وام ریوايه ته کان به بی سهر لیکردنه وه بی رکردنه وه بلینمه وه.

ده توانین به دلنایایی بلین مه سه له یه ک نه له میژووی شیعه دا شه ونده ی مه سه له ی بوونی مه ده ی له دایک بوونی پشت گوی خرابیتو له دره وه ی بازنه ی باسو لیکۆلینمه دائرا بیت^۱.

زۆریک له زانایانو رۆشنفکرانی شیعه که یفیان دئ کاتیک ره خنه له عه قیده و باوه ری لایه نی تر ده گیریت، که چی کاتیک ره خنه و توژیمنوه به یه وه سه به باوه رو بۆچوونی لایه نه که ی خویانه وه، چا وه قوچینی و خویان نابله وه ده کمنو نایانه وه ئ که میک ژیری خویان به خنه گه رو حه زیان له وه یه له سر سه رینی که له پوری نه فسانه و خرافاتی خویان لپی به خون.

هه موو نو ریوايه تانه ی دائراون ده رباره ی (محمدی کوری حه سه نی عه سکمری) جیساو زی نا کۆکی به کی هه جگار گه ره یان تیدا به، هر له دیاری کردنی پیناسی شه نافرته وه که گوايه ده بیته دایکی و به رواری له دایک بوونی و تا ده گاته ورده کاری به کانی ژبانی.

^۱ تبیینی: لغا و حمزه و قرتا به خانه کانی شیعه دا ماده ی میژووی نیسلامی و شیعه بوونی نه.

• جارئ ناوی دایکی به چند جور هاتوه، جارئ نیرگس یان سوسن یان ریحانه یان مه لیکو چند ناوی تر، ټینجا هاوسه ری حدسه نی عدسکری خوی که مریه می کچی زهیدی عدلهوی به.

• هدره ها ریوایه تکان جیوازیان هیه له دیاری کردنی بهرواری پوژو مانگتو سالی له دایک بوونی، پاش نموه له دیاری کردنی ته مهنی له ساته وهختی مردنی باوکیدا له تیوان دووسالو هشت سالدا.

• دیسان جیوازیان هیه له باسی چوینه تی سک پریسون پیسوه، له ره جو منالذانی ناسایی دا بووه یان له پشتدا پاشان له چوینه تی له دایک بوونی دا، له ریگای ناسایی یوه بووه یان له چیکه یه کی تره وه.

• ریوایاتی جزواو جزو سبارت به هموو نمو نه گمرانه هیه.

• هدره ها ریوایاتی جیاجیا هیه دهریاری چوینه تی گه شه کردنو گوره بوونی نمو مناله سهیرو سه مریه، یان رهنگی پیستی له نیون سپیو نه سمردا.

• ریوایه تی جیاجیا هیه سبارت به ناستی ژیری و تیگه یشتنی، هندیکیان دلین له ساتی له دایک بوونیدا یه کسر سهجده ی بردوه و شایه تمنی هیناوه سه لاواتی داوه له سر بابو باپیرانی و قورثانیسی ویندوه.

• ریوایه تی جیاجیا هیه له باسی ترسی گرتنی له لاین ده سلاتو حوکمی نمو پوژوه، تا نموه ی بهیپری دلنیایی یوه به شداری پوپره سمی به خاک سپاردنی باوکی کردوه و نویژی له سر کردوه و پیشوازی پرسه کمرانی کردوه.

• به لام سبارت بهو چوار که سه ی که نیددیعیای نیابه تیان کردوه که گرایه (نیامی غائب) یان دیره و چاویکوتنیان له گمل کردوه، خه لکیکی زور باوه ریان پی کردون، نموه گومان له هموو شتیکیاندا هیه. چونکه لهو پوژگاره دا زور له شیعه به گومان بسون لی یانو پرسیاریان له

سره نجامی شو مالو دارایی به ده کرد که به ناری (مه هدی) یهوه کزبان
ده کرده.

زور جار شو نائبانیه کزبان به درو دستموه یه کزبان تومه تبار ده کرد
به هه لبه ستنی درو ده له سنو نه فسانه.

جگ له کومه لیک ریوایه تو چیرۆکی نه فسانه یی دهر باره ی شهوی
که گرایه شو نائبانه غه بییان زانیوه کاری موعجیزاویان کرده،
به لگه یه کی مه حکم نیه که شو چوار کسه له نیتوان (۲۰) کسه تر دا جیا
بکاتوه هه مووشیان نیددیعیای نیابه تیان کرده له روژگار هدا.

نه گمر شو چیرۆکه خدیالیانه قبول نه کهن، نیت شتیکی تر نامینیتوه
بکریته به لگه بز به راست دانانی شو چواره له نیتوان دروژنه کانی تر دا. گومان
له وه دا نیه که شو چیرۆکو ریوایه تانه نه ساسیتکیان نیه، چونکه شو شتانه
بز هیچ که سیک راست نینو به نانهت پیغه مبه ریش ﴿﴾ نیددیعیای نه کرده وه،
به لکو کاتیک موشریکه کان داویان لی کرد کاری موعجیزاویان بز بکاتو
ناویان له زهوی بز دهر به نیتو به ناسماندا سر به کویتو کتیبیان بز داگریته
خواره وه، خوی گموره پتی راگمیاند به م شپوه یه وه لامیان بداتوه: ﴿قل:
سبحان ربی هل کنت الا بشرا رسولا﴾ الامراء، ۹۳، ﴿قل: انما الآيات عند الله
وانما انا نذیر مبین﴾ الحکوت، ۵۰.

پیغه مبه ر ﴿﴾ نیتعمادی له سر عه قزو موعجیزه ی نه مری قورشان
بووه.

کاری موعجزاوی زانینی غه یب پیچموانه ی نیابه ته کانی قورشانه که
جده خت له سر شهوه ده کن که هیچ که سیک غه یب نازانیت:

﴿عالم الغیب فلا ینظر علی غیبه احدا الا من ارتضی من
رسول﴾ الجن/

﴿قل لا یعلم من فی السموات والأرض الغیب الا الله﴾

هر له مبه ر شو هزیانه بووه که جه ماوهری شیعه جگه له کومه لیک کی کم
له سده ی سی یه م چواره می کزچی دا باوهریان به (محمدی کوری حه سنی

عسکری) نه‌بوو و میژوو نووسه‌کانیان نمو سردمه‌یان نار ناروسرده‌می
سدرگردانی (عصر الحیره).

ناکۆکی نظریه‌ی بزربوونی نیمام له‌گه‌ل فله‌سه‌فه‌ی نیمامه‌تا دا
پیش همر شتیکی چاک وایه بزانیین مه‌فهومی نظریه‌ی نیمامه‌تی
نیلاهی له دیدی زانایانو فله‌سوفانی شیعه‌ی نیمامی‌یه‌وه چۆنه ؟ نه‌وانه‌ی
که خزیان دایان‌ش‌توه:

نظریه‌که ده‌لێت: (زه‌وی نابیت رۆژیکی له‌رۆژان بێ‌نیمام بیت و،
(نیمام)یش واته (خه‌لیفه یان سهرۆکی بالا) ده‌بێ‌مه‌عصوو دیاریکراو بیت
له‌لایهن خراوه، شورا به‌تالوو نیمام نابێ‌ له‌لایهن ئومه‌ته‌وه هه‌لبێ‌ژیریت.
هه‌روه‌ها نیمامه‌ت به‌شپوه‌یه‌کی عه‌مردی له‌ بنه‌ماله‌ی عه‌لی و نه‌وه‌کانی
حوسه‌ین به‌رده‌وام ده‌بیت تا رۆژی قیامه‌ت).

هه‌ر له‌سه‌ر ته‌م بیرو باوه‌ره، نمو فله‌سوفانه‌ پریاربان دا که
ده‌بێ‌نیمام هه‌سه‌نی عه‌سکری کورپکی هه‌بیت، هه‌رچه‌ند هه‌یج جۆره
به‌لگه‌یه‌کیش نه‌بوو له‌سه‌ر له‌دایک بوونی.

هه‌ندێک له‌ شیعه‌ ره‌فزی نه‌وه‌یان کرد که جمعه‌فهری برای هه‌سه‌ن نیمام
بیت، چونکه به‌لایانه‌وه وابوو که نابیت دوا‌ی هه‌سه‌نو حوسه‌ین کورانی
نیمامی عه‌لی دوو برا په‌لی نیمامه‌ت وه‌ریگرن، له‌به‌ر شه‌وه وتیان شه‌بێ
هه‌سه‌نی عه‌سکری کورپکی هه‌بیتو له‌خه‌لکی شارده‌بیتوه.

به‌لام لێره‌دا کۆمه‌لێک پرسیاری گه‌وره‌ دیته‌ ناراووه‌ خۆی ده‌سه‌پینی:
ئه‌گه‌ر نیمامه‌ت له‌و که‌سه‌ دانراوه‌دا کۆبووه‌ته‌وه، بۆچی غائب ده‌بێ‌و نایه‌ته
ده‌روه، بۆ شه‌وه‌ی سه‌رکرده‌یه‌تی ئومه‌ت بکاتو حکومه‌ته‌که‌ی خوا له‌سه‌ر
زه‌ویدا دا به‌زرینیت ؟ ماده‌مه‌کی زه‌وی نابێ‌ چۆل بیت له‌ نیمام، نیمامی
غائیبیش ناتوانێ‌ شه‌رکو ده‌سه‌لاتی نیمامه‌ت به‌جێ‌ به‌ینسی، نه‌ینسی و
هیکه‌مه‌تو غائب بوون چی‌یه‌؟ و تا‌کو که‌ی غائب ده‌بیت؟ و ئایا شه‌رکو واجبی
سه‌رشانی شیعه‌و خه‌لکی له‌کاتی غه‌یبه‌ته‌دا چی‌یه‌ ؟

پیگرومان ناکامی سروشتی و پیرستی نهم جزیره فیکره، همر (نظریه ای چاو پروان کردن (الانتظار) او قدهغه کردنی چالانکی سیاسی له ماوهی غائب بروندا. نمودهش نمو (نظریه) بوو که چند سده بآلی کیشاپوو بهسمر شیعهداو تا نیستا هندیچ له ناسواره کانی دریزوی هیه، همرچند نظریه ای (نیابهی عاممو ولایهتی فقیه) یش داهینراوه. نمو نظریه میسالی و خدیالیه (چاو پروان کردن) بووبه هژی بهرکنار بوونی شیعه له ژیان، چونکه نیمامیان نهبرو، وه نیمامی معصوم دیاریکراویش له لایهن خراوه ندههاته دهرهوه.

نهمش ناکوکی و دژایه تیه کی گموره بوو له نیران فلهسه فیهی نیمامه تدا که ده لئی نابیی زهوی خالی بیت له نیمامی معصوم دیاریکراو له لایهن خراوه بز جی به جی کردنی شهریه توستو سمر کردایه تی کردنی موسلمانانو وه لامی گشت گرفتو پرسیاره ته شرعی به کانی نوممت بداتموه.

به لام به داخموه هدلگرانو بانگ کهرانی نظریه ای غه بیته له م بواره دا به هیچ شیوه یک ناماده نه بوون ژیری به کار بهینسن، چونکه نموه مهسه له به کی عقلی ناساییو به لگه نهویستمو ناتوانزیت فدرامش بگریستو لیک بدریتموه به هندی همواو چیرۆکی لاوازو نه فسانه بابته.

وه ناتوانزیت پهنا ببریته بهر نظریه ای ترس بز لیکدانموهی هژی غائب بوون، چونکه ترس دووره له رهوشتی سمر کرده به گشتی و نه هلی بهیتی پیغمبر ﷺ به تایبته تی، که شهوقو پرورشیان بز شهید بوون لای همومان ناشکرایه.

جگه له وهش لیره دا پرسیاریکی تر سمر دهر دینیت: که نایا نه گهر راسته نمو کوره هدیو نیمامه، نهی ده بی بزچی خوی خاوهن دهسه لاتو توانا ناپاریزیت له چنگی دهسه لاتدارانو دوژمنان، همره دک چون موسا پیغمبری (علیه السلام) له دهستی فیرعون دریاز کرد ؟!

نهم له لایه ک، له لایه کی تریشموه سیاستی خلیفه کانی عبیاسی لهو سمرده مه دا سیاستی نهمو ریزلینان بووه بهرامبر عدلوی نه کان،

بو هییه شیعه کان دسه لاتی تمواویان همبرو له پایته ختی خدلافه تدا، دیاتوانی خدلیفه دابنیزو لاشی بمرن، بزیه حسنی عسکری نه گمر بمرستی همبرایه، نه میتوانی خزی نیعلان بکاتو، بمره لستی دسه لاتی لاوازی خدلیفه ی عبیاسی بگردایو دولته نه فسانه ییه که ی دابمزراندا یبو ترکی نیمامتی خزی بمرامبر شیعه داماره کان به جن بهینایه.

هه لگرانی نظریه ی ترس (الخوف): داوایان له شیعه نه وه بسو که نهو هژکارانه لایمن که بۆته هژی نهوه ی نیمامی مه هدی غائب بیت، نهوش بهوه ی که زه مینه خۆش بکمزو خۆیان ناماده بکن بۆ پشتیوانی لی کردنیزو به گوی کردنی... نهو هتا نه مرۆ نهو ترسه نه ماوه و شیعه کان گشت نهو هژیانه یان هه لگرتوه که ریگریت له هاتنه دهره وه ی نیمام، که چی همر نه هاته دهره وه همرگیزاو همرگیز نایته دهره وه چونکه له بنه ره تدا وجودی نیه.

دوای نهوه ی روشن بوویه وه که نظریه ی مه هدی منتظرو محمدی کوری حسنی عسکری هیچ جزوه وجودو ره صیدیکی نیه له واقعو له حقیقه تدا، نیستا پرسیاریک خزی فرز ده کات:

کهواته چۆن نهو نظریه پرپیوچه توانی ریگا بپریتو بچینه دلۆ هۆشی ملیۆنه ها شیعه وه له ماوه ی چند سده ی رابردودا؟! وه چۆن بوو به عقیده یه کی پتموو به هیژ؟!

له وه لامدا ده لپین: له ریگای به نه نجام گه یاندنی عه مه لیه یه کی نیعلامیو پرپیوگا گنده کردنیکی گموره دریز خایه نه وه که هه لگرانی نهو نظریه هاوکاره کانیا ن پسی ههستانو ناسواره کانیشی تا نه مرۆ همر بمردهوامه.

گرنگترین پایه کانی نهو عه مه لیه نیعلامیه گموره یه له م خالانه ی خواره دا کورت ده کرینه وه:

۱- هه لپه ستنی ریوایه تو حدیسی جیایا به ژماره یه کی زۆر.

۲- نیرهابی نیعلامی و توّمه تبار کردنی نه یاران به کوفرو رده و فسق و ضلال.

۳- دوعاو نزاو پارانموه زیارات له گشت بۆنه کاندایموه ش دوو په شه:
(۱) کۆمه لیک دوعاو نزاو همه بابه ته که به دهوری مه هدی و پیشموایانی پیشینه دا دهورایموه به شیوه یه کی گشتی.

(ب) کۆمه لیک دوعای تایبەت : مه هدی کورپی حه سه نی عه سه کری سردانی نو سردابه ی که خۆی تیدا شاردۆتموه له سامه را.

۴- چهنده ها طقوسو چیرۆکی نه فسانه یی سه باره ت به بینینی مه هدی. بهم شیوه یه پرویا گهنده ی همه جزو بهرده وام رۆلێکی کاریگری هه بوو له چیکیر کردنو سه لماندنی نظریه ی مه هدی منتظر داو له ناو جه ماوه ری عوامی شیعه دا ریشی دا کرتا و بوویه حه قیقه تیکی به لگه نموستی وه ها که گفتوگۆی له سه ر نه کریت.

به شیخ سید

ناسه واره سه ایله به کانی نظریه و معاونه نیمان

هه نویست بهرام بهر چالاکسی سیاسی

له به شی دووه می شم باسه دا روونمان کرده وه که نظریه ی دوازده نیمان که له ناکامی فرضیه یی محمدی کوری حه سه نی عه سه کوری و مه هدی منتظره وه هاته کایه وه، کاریگری گه وه ی هه بو له سه ر فیکری سیاسی شیعه و بز چهند سه ده یه ک گۆشه گیری یه کی معاوی له خۆ گرتبو، به هژی حه رام کردنی کاری سیاسی و هه ولدان بز دامه زاندنی ده ولت له سه رده می غه ییه تی نیماندا. چونکه نایه تاییه ته کانی نیمان دوازده هم به هیچ شپوه یه ک چالاکسی سیاسی یان نه ده کردو بیران له هیچ جزه بزوتنه وه یه کی شۆرشگیری نه ده کرده وه، له کاتیکدا شیعه ی زه یدیمو نیسماعیلیه خه ریکی دامه زاندنی ده ولت بوون له یه مه نو باکووری نه فریقا.

نظریه ی چاره پروان کردن (الانتظار) بز نیمان بزر بوو به مانا سه لیبیه موله که کی پوه که ی تری نظریه ی نیمان مه عصوم دیاریکراو له لایه ن خراوه بوو، سه ر بزیه هه لگزانو لایه نگرانی شم نظریه یه هه لویستی سه لیبی یان هه بوو له کاری سیاسی و سووربوون له سه ر هه لویستی چاره پروان کردن تا کاتیک مه هدی دپته ده ره وه.. هژی سه ره کی غائب بوونی شیعه له حوکمرانی کردنی عیراق و دواکوتنیان له و بواره دا که تا نه مه ر ناسه واری هه یه هژی ده گه رپتمه و بز فه لسه فه ی چاره پروان کردنی نیمان غائب و هه لویستی سه لیبی یان له کاری سیاسی و حومه تداری.

هه رچه نه ده له و رۆزگار هه شا له سه ده ی چاره می کۆچی دا بوه ییه شه شیعه کان ده سه لاتیان گرتبوو به سه ر ده ولته ی عه بیاسی داو ده ستیره ردانیان ده کرد له کاروباری خه لیفه کاندا، که چی زانایانی نیمان دژی هه موو جزه چالاکسی یه کی سیاسی بوونو پیمان و ابو: ((ان امر الوصیه والامامه بعهد من الله تعالی واختیاره، لا من خلقه ولا باختیاره، فمن اختار غیر

مختار الله وخالف امر الله سبحانه و رد مورد الظالمين والمنافقين الحاليين في
ناره)) من كتاب (الغيبية) مؤلفه محمد بن ابي زينب النعماني للتوفي سنة ٢٤٠
هـ/ص ٥٧.

هدر له سهر شو نه ساسه به بيعت كردنى غهبرى پيغه مبهر و ثيمامى
هه قيان به ناره وا ده زانى له سرده مى ناماده نه برونى ثيمامداو به جورىك
له شيركو بيدعهى حرام كراويان دادنه كه سرده نجامى له عنده تو
به شيمانى ره.

هه لوئست به رامبهر (اجتهاد) كردن

بيگومان لايه نگرانو شويئكه وتوانى نظريه ي ثيمامده ناماده نه برون
هيچ كه سيك له برى ثيمامى غائب پيشموايه تى بكات با شو كه سه ش زاناو
فه قيهيكي عادل بيت، چونكه نيجه تيهاد كردنو كار كردنيان به قياسو
به لگه كان حرام كردبوو، وه بوونى زانستى به قينى به نه حكامى دينيان
كردبويه مخرج و، كه له غهبرى بنه ماله ي معصومى پيغه مبهردا ﷺ نيه،
شويش به پيى شو پريايه تو هه والانه ي كه به حسابى خويان پيدان
كه پشتروه.

شوهش بو شوه ي خويان بگرنجيين له گه ل نظريه ي ثيمامده تى خوايى ذا
كه هردوو پرؤسه ي ته شريعى و ته نفيزى تايبت ده كات بهو ثيمامانه وه كه
معصومنو له لايه ن خراوه ديارى ده كرين.

باوهريشيان وابوو كه زانستى ته هلى به ديت زانستى يه قينى ره وه ك
عيلمى پيغه مبهر ﷺ وايه كه له لايه ن خراوه راسته وخو بوى هاتوه و، پشتى
نه به ستروه به ليدر هينانو نه نجام گرتنو به لگه هينانه وه .. به م پييه
سهرچاوه كانى (ته حكام) يان له م سى سهرچاوه يه ي خراوه وه دا ده بينى ره وه:

١- قورئان.

٢- سورنهت.

٣- وته كانى پيشموايانى ته هلى به ديت.

دەیان وت قورئانۆ سوننەت کۆتاییان هەیدە، بەلام رووداو کاروبارەکان کۆتاییان نیە، بۆیە پێویستە لەلایەن خواوە نیمام دیاری بکریت کە پارێزراو بیت لە هەڵو گرتاھو، لەلایەن خواوە زانیاری وەربرگرت بۆ ئەوەی شەریعەت بپارێزیتو ئەحکامی دین فیزی موسلمانان بکات.

ھەر لەم روانگیموھ بوو رەفری ئیجتیھادو مەرجەھیدەکانیان دەکردو، ئیجتیھادو تەقلیدیان قەدەغە کردبوو، ھەروھا پێیان وابوو کە ھیچ رێگایەکی دروست نیە بۆ وەرگرتنی ئەحکامی شەریعی - ئەصلی بنیان فەرمعی - جگە لە رێگای گوتی گرتن بۆ نیمامەکان و، ھەرگیز ئەحکامی شەریعی نابێ لە رۆڵەتی قورئانۆ فەرموودەکانی پێشەمبەر وھ ﷺ دەرھێنری.

ھەلۆئەست بەرامبەر ولایەتی فەقیھ

دوای قەدەغە کردنۆ حەرام کردنی ئیجتیھاد لەسەر دەمی غەیبەتدا، مەسەلەیکە بەلگەنەویست بوو کە ھەلۆئەستیکی سەلبی وەربرگرتن لە ولایەتی فەقیھ - چونکە مەرجی بوونی زانستی خواپو عەصمەت لە زانایانۆ مەرجەھیدەکاندا نیە، بۆیە نظریە و ولایەتی فەقیھیشیان رەت کردوھ، چونکە نظریە و ولایەتی فەقیھ - بەندە لەسەر ئیجتیھادو، ئیجتیھادیش تاییەتە بە نیمامی مەعصوموھ.

بۆیە ئەو ھەلۆئەستە سەلبیە کە وەریانگرت بەندبوو لەسەر دوو شت: یەکەم؛ نیمام بە بوونی مەرجی عەصمەتو علمی خواپو دەق سەبارەت بە نیمام، کە ئەویش مەھدی منتفرو محمدی گورپی حەسەنی عەسکەریھ.

دووەم؛ نیمام بە حەرام بوونی ئیجتیھادو ھەڵسانی شەھری نیمامی مەعصوم بە کاری سیاسی و ولایەت.

ھەلۆئەست لە پێرۆسە و چاککردنی کۆمەڵایەتی

نظریە و چاوەڕوان کردنی نیمامی غائب کاردانەوھ سەلبی مەبزو لەسەر زۆریە لایەنەکانی ژبانی سیاسی و کۆمەڵایەتی و لەپەش ھەمرویانەوھ

یاسای (الامر بالمعروف والنهی عن المنکر) واته پرآسهی چاککردنی
کومه لایمتی که نیسلام برپاری لاسر داوه بۆ پرگرتن له فسادی ناوخرۆ
بهره لست کردن له دست درپژ بوونی خرابکاران بهسره موسلماناندا
نوهش جیهادی سیاسی و نیعلامی ده گرتنوه دژ به سته مکارانو لادهران
له لایمن نومه تنوه .

هۆکشی ده گرتنوه بۆ نوهی که هر جزره کاریک لهو بابت به
صلاحیاتی نیمامی معصوم ده زانن که مه هدی منتظره و به نکرکو
دهسلاتی نومهنتی نازانن، هر نهم باوهرو بۆچرونه سهلبی به بوو به هۆی
کشانهوی شیعه به جه ماوهرو زانایانهوه له گۆر هپانی کاری سیاسی و
کومه لایمتی دا .

حفرام گردنی جیهاد (قتال) له سه رده می غه یبه تدا

هر هه مان باوهرو بوون به نظریه ی چاره و انکردن به دیار نیمامی
معصومه وهه و هک مرچی واجب بوونی جیهاد، بوو به هۆی هه لگرتنی
جیهادو جنگ له دژی دوژمنانو داگیرکران، هر ساتیک نیمام ناماده
نیهت بۆیان دهوست نیه که به بی قهرمانی نیمام جنگ بکن .

بۆیه جگه له ژماره یهکی زۆر که می زانایانی شیعه نه یهت به نیجماع
پایان لاسر نوه بوو که به بی ناماده بوونی نیمامی معصوم (جیهاد)
به مانای (القتال) حفرامو تمنانهت لای هه ندیکیان رهوابوو که شیعه کان له
کنار کافرانهوه له دژی قهرمان رهوابانی موسلماناندا بهجنگین .

بۆگومان نهم هه لوسته سهلبی و نامۆیه لاسر بناغه ی نظریه ی
توقیه و چاره و ان کردن بنیات نرابوو که هه لقولاوی نیمان هپانه به نظریه ی
بوونی نیمامی مه هدی منتظر محمد کوری هه سنی عه سکری و غائب
بوونی و راگرتنی گشت نکرکو دهسلاته کانی دهولت تا دیته دهروه، که
پیمان و ابوو بۆ کمیش نیه نکرک دهسلاته کانی بیینت .

بهم هۆیه و شیعه ی نیمامی له ماوه ی زیاتر له یهک ههزار سالدا ههچ
جزره به شداریهکی نیجاییان نه بووه له جیهادو، بهرگری کردن له نیسلام

موسلمانان له بدمامبر شو هه موو په لاماردانو هيرشه دوژمنكاريانه ي ده كرايه سمر ولاتي نيسلام له لايمن دوژمنانموه، بگره زور جارن هه لويستي خيانه تكاريو هاوكاري كردنيان هه بيوه له گمل دوژمناندا دژ به خه لافه تي نيسلامي و ده سه لاتداريتي موسلماناندا.

هه لويست له نويژي جومعه

نويژي جومعه دوور له ره نگدانموه ي سه لبي نظريه ي (الانتظار) چاوهروانكردن تا ناوه راستي سه ده ي پينجه مي كزجي. له وه بهر له سه ده كاني ستيه چو چواره مدا هيچ نموتراوه ده رياره ي هه لگرتني نويژي جومعه، به لام له م دوايي سه دا ناماده بووني نيمام يان مؤلّت دانسي كرايه ممرجي به جيه پيناني نويژي جومعه، له ته نجامي نموه دا وتيان كهواته له كاتي غائب بووني نيمامدا نويژي جومعه واجب نيه.

هه لويست له زه كاتو پينچ يه ك

جگه له راگرتني هه موو شو شمركو كاره گرنگانه ي كه باسما ن لي كردن له سه رده مي غه بيه تي نيمامدا، لايه نه نابووري سه كاني زه كاتو پينچ يه ككو ته نغالو خمر اجيش كه په يوه سه به ده وله تموه راگهرا و كاري پي نده ده كرا.

سه باره ت به زه كات به تمواوي په ك نه خرا، به لكو هه ندي لايه ني صرف كردني وه ستينرا، نموه ش نمو به شاندي بوو كه تا بيه تن به ده وله تموه، واته له سي رووه وه مامه له يان له گمل زه كات كرد:

- له لايه كموه زه كاتيان به واجب داده نا.
- له لايه كي تره وه ده سه لاتيان دا به شو كه سانه ي زه كاتيان له سه ره كه خزيان هه لسن به دابه ش كردني.

• جگه له به شه كاني (العاملين عليها والمؤلفة قلوبهم ولي سبيل الله (الجهاد)) كه شمركي ده وله تموه شين راگهري تا نيمامي غائب ده رده كهويت.

به لام به نسیبته پینج یه کتو نه نفالوه پیمان و ابو که تایبته به خواو
پتفه مبروه و دوای شویش تایبته به نیمامی عادلوه هر که سیکن به
نیزنی شویش نیشی تپیدا بکات شو چواریه کی بز شوو پینج یه که که
تری بز نیمام خزیه تی.

نیمامی عادلش لای نموان واته شو نیمامه معصومه ی که له لایهن
خواوه دیاری کراوه که شویش محمدی کورپی حهسه نی عهسکری وه ک
باوهریان وایه.

بزه زاناکانیان له بهرامبر شم مهسه له یه وه سرگردان بوونو
هر کومه لیکیان راو بوچوونیککی هه بوو:

- هه ندیکیان له کاتی غائب برونن نیمامدا به (واجب) یان نه ده زانی.
- هه ندیککی تریان پیمان و ابو و اجبه هه لبگیریتو دفن بکریت تا کاتی
ده رکوتنی نیمامو نه گهر مه ترسی مردنی هه بوو شووا وه سیهت ده کات بز
که سیکی متمانه بز شووه ته سلیمی نیمامی بکات.
- هه ندیککی تریان پیمان و ابو که ده ترانن بز هه ژارانی شیعو
مناله کانی خزی به کاری بهینیت.

به‌شعور سرمایه‌داران و کارگران کردن روی درگای نیجتهاد

و هک له به‌شعورانی پیتشوره روونمان کرده وه که نظریه‌ی چارهروان کردنی نیامی بزره‌وه، برویه هژی بزره‌وه شیعه‌ی نیامی له گزیره‌پانی ژبانی سیاسی، نه‌وش له نه‌نجامی حرام کردنی کاری سیاسی و همولدان بز دامزرائندی دولتت لسه‌ردمی غمیته‌تا. به‌لام نم دیارده‌یه بوو به‌هژی جیارونوهی به‌شیک له شیعه به‌شیره‌یه‌کی کرده‌یی له فیکری نیامی که عه‌مه‌تو ده‌ق ده‌کاته مریجی نیام و، به‌شیره‌یه‌ک له شییره‌کان مومارمه‌ی ده‌هلای سیاسی‌یان ده‌کرد. چونکه سه‌لبیته‌ی نظریه‌ی چارهروانی نیام لم بولارده‌ا له ناسیکنه‌ا بوو، پابه‌ند بون پیتسوه نه‌ستم بوو له ژبانی واقعی‌دا. له نه‌نجامی شو قه‌یرانه‌دا ژماره‌یه‌ک له زانایانیان له فیکری نیامی پاشگز بوونوه‌وه کم کم وازیان لمو کزتو پترونده هیتا که پیتسوه به‌سترا بوونوه، به‌کم هنگاو لم ریگایه‌دا بریتی بوو له کردنوهی درگای نیجتهاد کردن.

دوای پیدای بوونی قزناغی به‌کمی غمیته‌ت (الغیبة للصغری) او دریز بوونوهی سردمی غمیته‌تی گوره‌وه دایران له سرچاره‌ی زانستی خرایسو هاتنه‌ کاپه‌ی چنده‌ها مسئله‌و کیشه‌ی نوین که وه لاج ریگایه‌ی دویت، هملو رستی زانایانی نیامی له مسئله‌ی نیجتهاد ده‌ستی کرد به‌گزارنو ناچار بوون درگای نیجتهاد کردن بکنه‌وه ریگا بدن به کارکردن به‌قیاس.

نم درگا کردنوه‌ی نیجتهاد له ناومراسته‌کانی سده‌ی چاره‌می کزچی‌وه‌وه ده‌ستی پین کردو کم کم قوتابخانه‌ی نیجتهاد به‌هیز بوو له به‌رام‌بهر قوتابخانه‌ی نه‌خباریه‌کانوه، تا له سده‌ی حومه‌می کزچی‌دا (الحق لاطی) توانی به‌ره‌هلستی نه‌خباریه‌کان بکاتو له بازنی ده‌قه‌کانو

فهرموده‌گان در پیچیدگی و پیچیدگی‌ها: در دست کار کردن به فترای زانا له
نه حکامه شرعیه کانداندا.

به‌لام له‌بهر شه‌وی کردن‌وه‌ی در‌گه‌ی نیج‌تیه‌اد بونی شه‌وی لی دیت
که پیوستی به نیام نه‌مینیت، ناچار به‌نایان برده بهر (نظریه اللطف) که
مانای شه‌وه‌گه‌ی نه‌ی که نیامی بزرسو له‌پشت به‌ر دوه به‌شیره‌یه‌کی
تایبه‌تی به‌ر به‌رشتی پرؤسه‌ی نیج‌تیه‌اد ده‌کاتو راو بزچرونه‌کانیان ناراسته
ده‌کاتو هله‌کانیان بز راست ده‌کاتوه... به‌لام زانایانی شه‌م دوایسه‌یان
گویان به‌م نظریه‌یه‌ش نه‌دا چونکه له‌ماوه‌ی زیاتر له‌هزار سالدا، به‌هیچ
شیره‌یه‌ک هه‌ستیان به‌م مه‌سه‌له‌یه نه‌کردوه، ته‌نانه‌ت له‌یه‌ک مه‌سه‌له‌شدا.
شه‌وه‌ی نیام خره‌مینی یه‌ک‌ی به‌رو له‌وانه‌ی که در‌گه‌ی نیج‌تیه‌ادی به
فراوانی کرده‌وه ته‌نانه‌ت له‌کوتایی ژیانیدا در‌گه‌ی نیج‌تیه‌ادی به‌تواوه‌تی
کرده‌وه و رایگه‌یاند که وه‌لی فقیه‌ی بزوی هه‌یه له‌به‌رامبه‌ر ده‌ق (النص) وه
نیج‌تیه‌اد بکاتو بگره (ده‌ق) فه‌رامۆش بکات ته‌گه‌ر به‌رژوه‌ندی گشتی
خواستی به‌م پییه‌ی ده‌سه‌لاتدار دیاری ده‌کات، که شه‌وه‌ش شه‌نجامی
خه‌تم‌ناکی لی دوه‌شیتوه.

به‌لام هه‌رچونیک به‌رو کردن‌وه‌ی در‌گه‌ی نیج‌تیه‌اد هه‌نگاوکی
گه‌وره‌به‌وه بز در‌چون له‌وه‌قیرانه‌ی شیعه‌ی تیی که‌وتبوزو ریگا کرایسه‌وه بز
پرکردن‌وه‌ی بز‌شایی ته‌شرعی و چاو‌گه‌رانه‌وه به‌زۆریه‌ی به‌اره‌کانی فیه‌داو
پالی پیروه‌نان بز خو در‌باز کردن له‌توقیه‌وه‌ چاو‌ه‌روانی و مه‌رجه
ته‌عجیزه‌کانی نیامه‌تداو دۆزینه‌وه‌ی ریگاچاره‌یه‌ک بز دامه‌زاندنی
حکومت.

نیابه‌تی نیام له‌بوازی فه‌زادا

شه‌م نظریه‌یه هه‌لقولاوی چه‌ن ریوایه‌تیکه له‌شه‌هلی به‌یتوه که
ناماژه‌ی تیدایه بز شه‌وه‌ی زانایانی شیعه له‌ژوانی خزاندا موماره‌سه‌ی
فه‌زاو دادوه‌ری بگه‌ن، له‌وانه:

رپوايه تتيكه له نيمام جمعفري صادقوه كه ده لئيت: (انظروا الى رجل منكم قد روى حديثنا ونظر في حلالنا وحرامنا فارضوا به حكما فاني قد جعلته عليكم حاكما) رسائل الشيعة/العاملي / ج ١٨/باب ١١/ص ٩٩.

له سمر نهم نه ساسه شيعه گرفتى قه زاو دادوهرى يان چاره سمر كرد له سمرده مى غه بيه تى نيمامداو له موه نظريه ي (النيابة الواقعية عن الامام المهدي) دهره ي ناو وتيان همر كه سيك له نه هلى حق (واته : شيعه بيت) له لايه ن دهسه لاتدارى سته مكاروه (همر دهسه لاتداريك كه له لايه ن نيمامى مه هدى موه داننه نراييت) كرايه نه مير نهوا له پراستى دا له لايه ن نيمامى مه هدى موه كراوه به نه ميرو بوى هديه بهو كاره هه لئسو و مؤلثت دراوه.

لهو پروانگه وه يه م نظريه يان داناو ناويان نا (النيابة الواقعية عن الامام المهدي) وهك سمره تايه ك بؤ دهرى باز بروون له نه شكه تى غه بيه تى بوونو هؤكارى كى گموره بوو، يارمه تى دان بؤ دانانى نظريه ي (النيابة العامة) و (ولاية الفقيه) له م دا بيه دا.

هه لئوست له زه كات

له به شه كانى پيشوردا ناماژه مان بهوه كرد كه له مه سه له ي زه كاتدا ته نها نهو به شه يان حهرام كرد كه تايبه ته به حكومه ته وه، چونكه به لاي شيعه وه دامه زراندى حكومه ت له كاتى غائب برونى نيمامدا كارى كى حهرامه. چونكه زه كات به لايانه وه مالى كى تايبه ت نيه به خاوه نه كه ي به لكو تايبه ته به نيماموه. نهو بهوو ريگايان دا به نه وه ي كه نهو به شاندى تايبه تن به (الفقراء والمساكين وابن السبيل...) بديت به فه قيه له كاتى غائب برونى نيمامدا نهك بهو نيعتباره ي كه نائى نيمامه، به لكو بهو نيعتباره ي كه باشتر ناگاداره به چؤنيه تى دابه ش كردنى..

له م رووه وه مه سه له ي زه كات له سمرده مى غه بيه تدا دهرچه يه ك برو كه زانايانى شيعه لئيه وه توانى يان خزيان له نظريه ي توقيه و چاوه پروانى رابيسكئينو به ره و نظريه ي نيابه ي عامه و لايه تى فه قيه برون.

مه سه لهی پینج یهك (الخميس)

به پینی نظریه‌ی توقیه‌و چاره‌زوانی؛ پینج یهك مافی نیمامی معصومو له سرده‌می غائب بوونی نیمامدا حدالئی شیعه خزیانه، به لام ههنگاو ههنگاو له نظریه‌که کشانه‌وه، ههنگاری یه‌که‌م ئه‌وه‌بوو وتیان پینج یهك واجبه له سرده‌می غه‌بیه‌تی نیمامدا، به لام ده‌بی دفن بگریستو هه‌لبگیریت تا نیمامی مه‌هدی دیته ده‌روه‌و دوا‌ی مردنی خاوه‌نه‌که‌ی وه‌سیت بکات بۆ که‌سیکی تر تا کاتی هاتنه ده‌روه‌ی نیمام.

پاشان وتیان نیره‌ی پینج یه‌که‌که (انصف الخمس) له سرده‌می غه‌بیه‌تی نیمامدا بدریت به نائبه‌که‌ی ئه‌وه‌ش ئه‌و مرجه‌هیده‌یه که گشت مرجه‌کانی تیدا‌یمو دیگه‌یه‌نیت به‌و که‌سانه‌ی که پیمان ده‌شیت.

له‌کۆتایی‌دا له‌م بواره‌دا هه‌لسان به‌ شۆرشیک. کاتی‌یک بریاریان هاته‌ سه‌ر ئه‌وه‌ی که له‌کاتی غائب بوونی نیمامدا نابۆ بدریۆ به‌ نیمام چونکه هه‌لناسیت به‌ ئهرکی نیمامت، بۆیه وتیان پتویسته بدریت به‌ که‌سیک که بتوانی وه‌ری بگریستو دابه‌شی بکات به‌سه‌ر ئه‌وانه‌دا که شیاون و، له‌ ئاکامدا گه‌شینه‌ ئه‌وه‌ی که پتویسته پینج یه‌کی نیمام بدریت به (فه‌قیه‌) نه‌ک له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی که جیگری نیمام مه‌هدی‌یه؛ به‌لکو به‌شیوه‌یه‌کی سه‌ربه‌خۆو مافی سه‌ره‌ف کردنیشی هه‌یه.

هه‌لۆسته له‌ نوێژی جومه‌

شیعه‌کان تا ناوه‌راستی سه‌ده‌ی پینجه‌می کۆچی نوێژی جومه‌یان ده‌کرد به‌تایبه‌تی له‌شاری به‌غدا. به‌لام باوه‌رپه‌نانیان به‌ نظریه‌ی توقیه‌و چاره‌روانی نیمامو مه‌رجی ئاماده‌بوونی نیمامی عادل یان مۆله‌تدانیو لیکدانه‌وه‌ی نیمامی عادل به‌ نیمامی معصوم که مه‌هدی (منتظر)ه، بوو به‌هۆی راگرتنی نوێژی جومه‌ له‌کۆتایی سه‌ده‌ی پینجه‌و شه‌شه‌مداو چه‌ند فه‌تویه‌ک ده‌رکرا سه‌باره‌ت به‌ حه‌رام بوونی به‌جیه‌نانی نوێژی جومه‌ له‌سرده‌می غه‌بیه‌تی نیمامدا.

به‌لام نهم راگرتنه جیگیر نه‌بوو و زوری نه‌خایاند، چونکه له‌گه‌ل
 سه‌ره‌ل‌دانی نظریه‌ی نیابه‌تی عامه‌دا له‌سه‌ده‌ی حموت‌ه‌و هه‌شته‌می
 کۆچی‌دا، هه‌ندێ له‌ زانایانی شیعه‌ ده‌رچه‌یه‌کیان دۆزیه‌وه یۆ خۆد‌ه‌رن‌از کردن
 له‌ زیندانی نظریه‌ی توقیم‌و چاوه‌پ‌روانی‌و وتیان زانایان (الفه‌ماء) ده‌توانن
 نوێژی جومعه‌ به‌جۆ به‌ینن له‌به‌ر ئه‌وه‌ی ناڤی گشتی نیامی مه‌هلین.
 له‌گه‌ل ئه‌وه‌ش‌دا هه‌ندێ له‌ زانایانی شیعه‌ هه‌ل‌وێستی کراوه‌یان به‌رامبه‌ر
 نوێژی جومعه‌ نه‌بوو بۆیه‌ شیعه‌کان به‌گشتی به‌جییان نه‌ده‌هیتنا به‌هۆی
 جیاوازی‌راو بۆچوونی زانایانه‌وه‌ سه‌باره‌ت به‌ جمعه‌ ئه‌وه‌ش به‌هۆی ناماده
 نه‌بوونی نیامی عادل‌ه‌وه‌ که‌ مه‌هدی منتظره‌ یان به‌لای کم‌ مۆل‌ه‌تی
 تابه‌تی جیگره‌که‌ی له‌نوێژدا. هه‌روه‌ها له‌به‌ر ئه‌وه‌ش بوو که‌ هه‌شتا نظریه‌ی
 ولایه‌تی فقیه‌ به‌ته‌واوی گه‌ل‌له‌ نه‌بوو بوو به‌شیره‌یه‌ک گشت بواره‌کان
 بگرت‌ه‌وه‌.

گۆپانگه‌یه‌که‌ی یه‌وارێ هه‌سته‌وه‌یه‌

نظریه‌ی نیابه‌تی عامه

له‌به‌شی پێش‌ه‌ودا باسه‌مان له‌ هه‌ول‌ه‌کانی خۆ‌قوتار کردن له‌ ته‌نگه‌ه‌ی
 چاوه‌پ‌روان کردنی نیامی غائب‌کرد، که‌ زانایانی شیعه‌ خۆیان تی‌ به‌ند
 کرد‌بوو.. به‌لام ئه‌و هه‌ول‌انه‌ پچ‌ر پچ‌ره‌ هه‌نگاو به‌ هه‌نگاو بوو، نه‌گه‌یشه‌ ئه‌و
 ناسته‌ی گه‌فته‌که‌ به‌شیره‌یه‌کی ریشه‌یی چاره‌سه‌ر بکات، چونکه‌ مه‌سه‌له‌ی
 (نیامه‌ت‌و غائب‌بوون) هه‌ر له‌ ریشه‌وه‌ نه‌خرایه‌ به‌ر باسو لیک‌کۆلینه‌وه‌و
 توێژینه‌وه‌. له‌گه‌ل ئه‌وه‌ش‌دا زاناکانیان هه‌ولیان دا نظریه‌یه‌کی سیاسی به‌دیل
 به‌ینه‌ کایه‌وه‌، ئه‌وه‌ش به‌ فهرز کردنی نظریه‌ی نیابه‌تی واقعی له‌لایه‌ن
 نیامی مه‌هدی‌یه‌وه‌، کاتیک‌ حاکمیه‌کی سه‌مه‌کار (به‌رای شیعه‌) فه‌رمان
 ده‌ریکات بۆ که‌سه‌کی شیعه‌ بیته‌ کاربه‌ده‌ستی ده‌ول‌ه‌ت.. ئه‌م نظریه‌ ساده‌و
 ساکاره‌ له‌سه‌ره‌تای سه‌ده‌ی پێنجه‌می کۆچیم‌وه‌دانرا، گه‌شه‌ی کردو بوو به‌

نظریه‌ی سیاسی تمواو له کۆرتایی سده‌ی چوارده‌هه‌می کۆچی‌دا به‌ناوی (ولایه‌تی فه‌قیه‌) وه.

نظریه‌ی نیابه‌ی مه‌له‌کی (نظریه‌ی النیابه‌ المملکیه)

له‌کاتیکدا نظریه‌ی نیابه‌ی عامه‌ که‌م که‌و له‌سهر خز گه‌شه‌ی کرد، له‌شاری ته‌بری‌زی باکوری پۆژئاوای ئی‌ران، بزورتنه‌وه‌یه‌کی صۆفی‌گه‌ری تورکمانی سه‌ری هه‌لداو مه‌زه‌به‌ی دوانزه‌ ئیمامی شیعه‌ی وه‌رگرت به‌ سه‌رۆکایه‌تی لایکی بچکۆله‌ی چوارده‌ سالان به‌ناوی (ئیسماعیل کۆری صفی‌الدین کۆری حه‌یدر) که‌ دامه‌زراندنی ده‌وله‌تی صه‌فه‌وی پراگه‌یانده‌ له‌سه‌ره‌تای سده‌ی ده‌یه‌می کۆچی‌دا، واته‌ له‌سالی (٩٠٧)ی کۆچی‌دا له‌شاری ته‌بری‌ز.

ئه‌م سه‌رکرده‌ لاوه‌ قوتبی صۆفیه‌کان بوو، ئه‌و نازناوه‌ی له‌ باوکی‌یه‌وه‌ بۆ ماپوویه‌وه‌ به‌ره‌چه‌له‌ک ده‌گه‌رایه‌وه‌ سه‌ر بنه‌مائه‌ی عدله‌وی‌یه‌کان.. په‌یوه‌ندی بوون به‌ ئه‌هلی به‌یتی پیغه‌مبه‌ره‌وه‌ ﷺ له‌لای صۆفیه‌کان پله‌و مه‌قامی تایبه‌تی خۆی هه‌یه‌.

کاتیک صۆفیه‌کان رسته‌یان جموجۆلی سه‌ریازی ده‌ست پێ بکه‌ن بۆ دامه‌زراندنی ده‌وله‌تیکی تایبه‌ت به‌ خۆیان، سه‌ریان کرد نظریه‌ی چاوه‌پوان کردنی ئیمامی مه‌هدی نه‌گه‌رنجاوه‌و واقیعی نیمو کۆسپه‌ له‌ ریگای گه‌یشتن به‌ ئامانجه‌کانیان، بۆیه‌ ئیجازه‌یان به‌ خۆیان دا که‌ ده‌سه‌لات بگه‌رنه‌ ده‌ستو ئه‌رکوه‌ ده‌سه‌لاتی ئیمام به‌جۆ به‌په‌نن به‌ ته‌واوی توانی‌یان ده‌وله‌ته‌که‌یان وه‌ک ده‌وله‌تیکی عه‌قائیدی پابه‌ند به‌ ئیمامی دوانزه‌هه‌مه‌وه‌ بخره‌نه‌ روو.

ئه‌وه‌ بوو شا ئیسماعیل وای پراگه‌یانده‌ که‌ گرایه‌ له‌لایه‌ن ئیمامی مه‌هدی ئیمامی عدلی‌یه‌وه‌ مه‌وله‌تی وه‌رگرتوه‌، به‌ پشت به‌ستن به‌ چیرۆکیکی ئه‌فسانه‌یی خوونیک:

ئه‌وه‌بوو پۆژیک له‌گه‌ل کۆمه‌لیک له‌ صۆفیه‌کاندا له‌ ده‌ره‌وه‌ی شار بوون به‌مه‌به‌ستی راو کردنو له‌نزیک رووباریکه‌وه‌، داوای لێ کردن پراوه‌ستنه‌و خۆی به‌ته‌نها له‌ رووباره‌که‌ په‌ریه‌وه‌و چروه‌ ناو ئه‌شکه‌وتیک، پاش ماوه‌یه‌ک هاته‌

دوره‌ها و شمشیر یکی به قه‌ده‌ها گرتب‌سو، وای پراگه‌یاند به‌هاورپیکانی که
چاوی که‌وتوره به نیمام زه‌مان له‌ناو نه‌شکه‌وته‌که‌داو پی‌ی وتوره کاتی هاتنه
دوره‌ها نزدیک بۆتوره و پشتینه‌که‌ی توند کردۆتوره و نه‌م شمشیره‌ی پیداو و
پی‌ی وتوره بۆرۆتوا مؤلّه‌تم پی‌ی داویت.

دوای ماوه‌یه‌کی تر خه‌ونیک‌ی بۆ گپ‌رانه‌وه که گوايه له خه‌ودا نیمامی
عه‌لی دیوره داوای لی‌ کردوه که ده‌ولّه‌تی شیعه نیعلان بکات.. دوای نه‌وه
له‌پۆژیک‌ی جومعه‌دا گه‌مارۆی مزگه‌وتی گه‌وره‌ی ته‌بریزی داو نیعلاتی
ده‌ولّه‌تی کرد له‌سەر نه‌ساسی مذهبه‌ی شیعه‌ی دوانزه نیمامی، به‌ پشت
به‌ستن به‌م دوو ده‌عوایه‌وه:

- ده‌عوای وه‌کاله‌تی تایبه‌تی له‌لایه‌ن نیمامی مه‌هدی‌یه‌وه.

- ده‌عوای بینینی نیمام عه‌لی له‌خه‌ودا.

نوسه‌ری کتیبی (ئیران له‌سهرده‌می صه‌فه‌یه‌کاندا) [راجر سیوری]
له‌لاپه‌ره (٢٦)دا ده‌لّیت: صه‌فه‌یه‌کان له‌ نیعلان کردنی ده‌ولّه‌ته‌که‌یاند
پشتیان به‌ هه‌مان بیروکه‌ی (الحق الالهی) به‌ست بوو که پادشاکانی ئیرانی
له‌پیش نیسلامدا باوه‌ریان پی‌ی هه‌بوو پیش حه‌وت هه‌زار سال.. نه‌وه بوو
صه‌فه‌یه‌کان له‌ دوو سه‌روه خزیان به‌خواه‌نی شو حه‌قه ده‌زانی، چونکه
له‌لایه‌که‌وه ئیرانینو له‌لایه‌کی تره‌وه له‌ بنه‌ماله‌ی ساداتن که ده‌گه‌رینه‌وه
سه‌ر نیمامی حوسه‌ینی کورپ نیمامی عه‌لی که که‌چه‌که‌ی یه‌زد جوودی
خواستو نیمام زین العابدین له‌و ژنده‌یه. به‌م پی‌یه هه‌ردوو حه‌قه‌که‌یان لا کۆ
بووه‌ته‌وه؛ حه‌قی نه‌هلی به‌یت له‌ خه‌لافه‌تدا به‌پی‌ی نظریه‌ی نیمامه‌تو حه‌قی
پادشایانی ئیرانی، نه‌وه جگه له‌ نیابه‌تی نیمامی مه‌هدی.

پیشینه‌ی صۆفیگه‌ری یارمه‌تی (شا نیسماعیل)ی دا بۆ نه‌وه‌ی ده‌م له
که‌شفه‌ په‌یوه‌ندی تایبه‌ت به‌ نیمامه‌کانه‌وه بداتو باس له‌وه بکات که
راسته‌وخۆ ته‌علیماتیان لی‌ وه‌رده‌گرت.. به‌م شیوه‌یه ده‌سه‌لاتی دینی و دنیایی
موتله‌قی به‌خۆی ره‌وا ده‌بینی.

پیگرومان ده‌لته‌تی صه‌فموی کز مه‌لیکی تر بی‌دعو طقوسو
 نینحرافاتو دروشمی توندرووی‌یان داهینا که به‌تواری شیعه‌یان به‌دناو
 کرد، وه‌ک جنیوردان به همرسی خدلیفه‌کمی راش‌دین له‌سمر مینب‌سرو
 له‌ریگاو‌باندا که شه‌وش پیچ‌پو‌وانی ری‌بازی شه‌لی به‌یتی پیغه‌مب‌روه،
 هم‌روه‌ها له بانگ‌دانا شه‌هادی تیغه‌میان زیاد کرد (اشهد ان علیا ولی الله)
 جگه له توند ره‌وی له زیندو کردنه‌وه‌ی عاشوروا بونه‌کاندا وه‌ک له‌خوردانو
 زورپنا لیدانو دانانی پارچه‌بم‌رده‌که (التربة) له جیگه‌ی سوجه‌دا له‌کاتی
 نویژکردندا که تا شه‌مروژش شیعه‌کان له‌سمر به‌رتامه‌ی صه‌فمویه‌کان ده‌روژن.

خراپترین نیش که پی‌ی هه‌ستان شه‌وه بوو که به‌زور داوایان ده‌کرد
 خه‌لکی ببن به شیعه‌و له‌وپیناوه‌دا به هزارانیان له زانیانو خه‌لکی
 موس‌لمانی شه‌لی سوننه‌ت شه‌هید کرد، شه‌وش بوو به‌هزی کاردانه‌وه‌یه‌کی
 توندو تیژ له‌لاینه ده‌لته‌تی عوسمانی‌سوننی‌یه‌وه له ناکام‌دا یه‌کیتی
 ئوممه‌تی نیس‌لامی لیک‌ ترازانو ر‌قو کینه‌ی گانفی له‌نیوان شیعه‌و سوننه‌دا
 بنجی دا‌کرتا که تا شه‌مروژ بم‌رده‌وامه.

لیره‌دا مه‌به‌ستمان دراسه کردنی میژووی صه‌فمویه‌کان نیه، به‌ل‌کو
 تمنا ناماژه کردنی‌ک به‌رۆلی بزوتنه‌وه‌ی صه‌فموی له‌گزارانکاری فیکری
 سیاسی شیعه‌دا که ده‌توانین بل‌یین سه‌ره‌ل‌دانی ته‌جروبه‌ی صه‌فموی له
 ناکامی شه‌و فمراغه‌ سیاسی‌یه‌وه بوو که له شه‌نجامی وه‌ک نظریه‌ی
 نیمامه‌تو چاو‌ه‌روان‌کردنی نیمامی غائبه‌وه پیدایا بوو، چونکه کاتیک فیکر
 دوچار‌ی به‌لاسته‌ل‌ک ده‌بی‌و زانیان توانای نویژ کردنه‌وه‌یان ناب‌بو له‌سمر
 تفکاری به‌ه‌له‌دا چوو ده‌خون، نظریه‌ی چاو‌ه‌روان‌کردنی نیمامی غائب.
 شه‌وا پیگرومان که‌سانیک پیدایا ده‌بن که شه‌و فیکریه‌یه ره‌فر ده‌کن، خۆ شه‌گه‌ر
 ریگه‌یان له فیکریه‌ی چاکو دروست نه‌کویت، شه‌وا په‌نا ده‌بنه‌ به‌ر به‌رهم
 هینانی تفکاری هه‌له‌مو توند‌وه‌و که له شه‌فکاره‌ به‌مرد‌بووه‌کانی پیش‌وو
 خه‌تم‌ناک تر ده‌بیت، شه‌وه بوو نایدۆل‌وجیه‌تی صه‌فمویه‌کان زور خراپ‌تر بوو
 له نظریه‌ی دوانزه نیمامو چاو‌ه‌روان‌کردنی نیمامی غائب.

له گهرمى كيشمه كيشمى نيوان په وته جياوازه كانو له نيوان واقع و
 فيكردا، هه نديك له پادشاكاني هه فموي دواثر قاجاربه كانيش هه ونيان
 نه دا زاناياني شيعه به لاي خزاند اړاښن، بهو نيعتباره ي كه نايي
 نيمامي زه مانن، به مه به ستي نفوه ي كه مزله تيان لي وهرگرزو به ناوي
 ثوانه وه حكومه تداري بكن، نه وه برو هه برو له زاناياني شيعه ده بروته
 وه زيري پادشاكان.

له گهل نه وه شدا نظريه ي نيجازه دان به پادشاكان يان هاوپه يمانيتي
 نيوان زانايانو پادشاكان نه يوان شمرعيه تي تمواو بدات به سيستمى حوكم،
 چونكه هيشتا زاناياني شيعه پادشاكانو حوكمرانه كانيان به (غاصب)
 نه دايه قه له وه حوكم كړنيان به مافي تايبه تي نيمامي غائب ده زاني.. نه مه
 برو به هزي چند گوزرانكاره كي تر له فيكري سياسي شيعه دا بز چاره سمر
 كړوني گري كويړه ي (شمرعيه ت) كه فيكري سياسي شيعه له سردده مې
 غه يبه تي نيمامدا پيښوه دوچار برو بوو.

د هرحه عيه تي ديني

فيكري سياسي شيعه له سده ي سيانزه هه مې كلچي دا نه مسرو
 نه وسري ده كړد له نيوان هه دوو نظريه ي چاوه روان كړدزو نيا به تي عامه.
 شيخ جعفر كاشف الغطاء له سالي (۱۲۲۷) ي كلچي دا راي واپرو كه فقيه
 ده تواني رولي نيا به تي گشتي له بري نيمامي مه هدي ببينيت له به جيه پنياني
 حدودو تمعزيرات له سده مې غائب بووني نيمامداو واجبي كړد له سمر
 شيعه كان كه پشتگيري له فقيه بكنزو به شه خومسه كه ي نيمامي پي
 به دزو ته نانه ت پتي باش بوو كه مالي زه كاتيش ته تسليمي فقيه بكري.
 هه وه نيجازه ي حوكم كړوني به پادشاي قاجاري (فتح علي) دا كه به ناوي
 نه وه حوكم بكات بهو نيعتباره ي كه نايي نيمامه، به لام به جيه پنياني
 نوړي جومعه ي قه ده غه كړد. بز مه سه له ي جهاد مزله تي نيمام يان نايه
 تايبه ته كه ي به مخرج دانا له كاتي غه يبه تي نيمامدا.

هر بهم شیوهیه (شیخ محمد حسن النجفی) لهسالئ (۱۲۶۶) دا
 نظریسی نیمامهتی عامه‌ی فراوان کرد، به‌پا ده‌به‌ک تزیکی کرده‌وه له
 نیمامهت، به‌لام مه‌سه‌له‌ی جیهادو دامه‌زراندی ده‌ولته‌تی جیا کرده‌وه تا
 نیمام دیته دره‌وه، چونکه پشتی تمواوی به فله‌سه‌فه‌ی غدیبهت به‌ستبرو و،
 نیمانی به حه‌تمیه‌تی دره‌که‌وتنی نیمام هه‌برو.

لهو کاته به‌دواوه زانایانی شیعه دینو ده‌چن له‌نیوان نظریه‌ی چاوه‌پروان
 کردنو نیابه‌تی گشتی داو هر جوریک له پی‌شهوایه‌تی سیاسی موماره‌سه
 ده‌که‌ن که ناوده‌نگی به (مه‌رجه‌عیه‌تی شاینی) دره‌کرد که ناگاته ناستی
 نیمامهت.

بزووتنه‌وه‌ی نه‌خباریه‌کان

دامه‌زراندنی ده‌ولته‌تی سه‌فه‌ویه‌کان له‌سه‌ده‌ی ده‌ه‌می کۆچی داو شو
 گۆرانکاریانه‌ی به‌سهر نظریه‌ی نیابه‌ی عامه‌دا هات، بوو به‌هۆی
 سه‌ره‌لدانی تیۆریکی سیاسی که دره‌کی له‌به‌رده‌م زانایانی شیعه‌دا کرده‌وه
 بۆ شه‌وه‌ی نیجازه‌ی شه‌رعیه‌ت بدن به پادشاکانی سه‌فه‌ویو دواتر قاجاریو،
 به‌وه‌کاله‌ت له‌لایهن نائبی نیمامی مه‌هدی‌یه‌وه حوکم بکه‌ن.

شه‌م تیۆره نوئیه‌ بوو به هۆی په‌رت بوونیک‌ی قولو ترسناک له
 کۆمه‌لگه‌ی شیعه‌ی دوانزه نیمامی‌دا که به‌کیشه‌ی نیوان نه‌خباریه‌کانو
 ئوصولیه‌کان ده‌ناسریت.

شه‌م کیشه‌یه به‌ده‌وری مه‌سه‌له‌یه‌کی بچووکو جوزئی‌دا نده‌سه‌روایه‌وه،
 به‌لکو په‌یره‌ست بوو به مه‌سه‌له‌یه‌کی بنچینه‌یی‌یه‌وه که تایبهت بوو به
 پیناسی عه‌قاندی شیعه‌وه.. واته له‌پراستیدا کیشه‌یه‌ک بوو له‌نیوان
 پاریزگارانو نوئ خوازندا، به دره‌پرنیک‌ی تر له‌نیوان شه‌وانه‌ی قایم ده‌ستیان
 گرتبوو به نظریه‌ی چاوه‌پروان کردنی نیمامه‌وه له‌گه‌ل شه‌وه‌په‌وته‌دا ده‌یویست
 خۆی له‌چنگی مه‌رجه‌ توندپه‌ویه‌کانی نیمامه‌ت قوتار بکات؛ وه‌ک
 عیصمه‌تو ده‌قو چاوه‌پروان کردن.

چونکه فیکری نیمامی دوو کاری گرنگی تایبته کردبوو به نیماموه:

یهگم : تشریحکردن بز مسهله نوئیهکان که له قرئانو سورنهتدا نین و، پهنا بردنه بمر نیجتههاد کردنیان رته ده کردهوه، گرایه زانیارییهکی یهقینی نیوو نادرسته. زانیاری یهقینی تهها نیمامی معصوم له لایهن خواوه دهست دهکویت.

دووهم : تتهفیز کردنی شریعتو به جه پینانی نه حکامی دیزو سر کردایهتی کردنی موسلمانان له تهستوی نیمامدایه. هر له بمر تهم بیروباوهره بوو که بوونی نیمامی دواتزه هم میان فرمز کردو، وتیان نه بی چاوه پروانی هاتنه دهره وهی بکریو کاری سیاسی دامه زانندی ده ولته تیان حرام کرد له سردهمی غائب بوونی نیمامدا.

هه لویستی زانیانی شیعیه نیمامی له سده هی سیه و چواره مدا بدم جزره بوو.. له قهرنی پینجه مدا کاتیک همدی له زانیان ویستیان دهرگی نیجتههاد بکه نموه، نه خبریهکان لییان هاتنه زمانو نهو بز چرونه نوئییهیان به دهر چوون له رپیازی نیمامته و پوخاندنی پایه یهکی سره کی نظریه ی نیمامته ده زانی.

له ناوه راستی سردهمی ده ولته می صهفویه کاندایزووتنه وهی نه خبریهکان جاریکی تر سردی هه لدا یه وه بانگه شهی کرده وه بز دهست گرتن به نه خبرو رته کردنه وهی نهو گزوانکاریانهی که له سایه عه قلو نوصولدا نه نجام دراوه، پرۆسه ی نیجتههاد کردنی ره فرمز کردوهو به لادان له دینی خرایان دایه قه له و دانی نه ده نا به هیچ جزره ویلایه تیک بز زانیان و، به لادان له رپیازی نه هلی بهیت حساب کردن.. ههروه ها تهقلیدیشیان رته کرده وه جگه بز نیمامی معصوم.

نهم بزووتنمویه له سه دهی سیانزه همدا ته شه نهی کرد کاتن دولته تی قاجاری دامه زرا له سمره تای قهرنی سیانزه همدا، دولته تی شیعی له نتوان زانایانی همدوو مده سه که دا لهره لهری ده کرد.

گوزان به رهو صوفیگه ری

کاتیک (محمدی کوری فتح علی) قاجاری دواي باوکی ده سه لاتی گرته ده ست، له زاناکانی همدوو مده سه که خوی به دور گرتو ته قلیدی هیچ لایه کیانی نه کرد، وهک بار بوو لهو سمرده مه دا.. له بری شه رووی کرده صوفیه کان که خویان به نری رسته قینه ی شیعه ده زانی و پییان و ابو پدیوهستن به عیلمی خوی نیما مده کانه وو به گومانوه ده یانروانی بزفته و جیاجیایانی زانایانی شیعه.

له بر شه (شاه محمدی قاجاری) حاجی میرزا ناقای صوفی کرد به وه زیری خوی به قوتی شه رسته طهرقه تی داده ناو پیی و ابو که پدیوهندی بمرده و او رسته و خوی به خواهه هدیو به مؤرقیکی ناسایی نده زانی و وهک مده رسته سیری ده کرد.

له هه مان کاتیدا پشتیوانی له (محمد زین الدین الاحسانی) شیخی نه خباریه کان ده کرد، چونکه قسم بزچوونه کانی نه میش نریک بوو له پاو بزچوونی صوفیه کانه وو.

نظریه ی روکنی چواره م

له نه نجامی لیک نریک بوونه وهی صوفیه کانو نه خباریه کانه وو له یه کتر، بزووتنمویه کی تازه پیدای بوو که (شیخ محمد کریم خانای قاجاری پیشمویه تی ده کردو بانگه شه ی کرد بز زهره تی بوونی روکنی چواره م، دواي سن روکنی (خواو پیغه مبرو نیما م) که شه یس شیخ محمد کریم خان خویه تی.

نهم بزووتنمویه پیی و ابو له گشت زه مانیکدا پیوسته شرین که سپیک بکون که به شیعه یه کی خالص و ناوینه ی سیفه ته کانی نیما م ده ناسری و ناسینی شو که سه روکنی چواره می نیما م.

بزووتنه‌وی باییه‌کان

بزووتنه‌وی روکنی چوارم گۆرانی به‌سردا هاتو بزووتنه‌وی‌یه‌کی تری لی پیدئا بوو به‌ناوی بزووتنه‌وی باییه‌کانوه که هاوری‌یه‌کی محمد کریم خانو یه‌کی له قوتاییه‌کانی (سید کاظم رَه‌شتی) پیتشموایه‌تی کرد که نه‌ویش (میرزا علی محمد شیرازی) بوو، نهم پیناوه قسه‌ی له‌وه ده‌کرد که گویا نه‌بی نیمامی مه‌دی‌یه‌و ده‌رگایه بۆ نیمامی زه‌مانو پاشان زیاتر گه‌شه‌ی کرد تا رای لیهات (میرزا علی محمد شیرازی) ئیددیعیای نه‌وی ده‌کرد که زیاتر له هه‌زار سآله نه‌و مه‌دی منتظره.

له‌گه‌ل نه‌و راو بۆ‌چوونه‌ی که ده‌لی پهنجه‌ی بیانی له‌پشت نهم بزووتنه‌وه خه‌ترناکه‌ویه، به‌لام یه‌کیکه له ده‌هاریشته‌کانی نه‌و بۆ‌شایی‌یه گه‌وره‌یه که نظریه‌ی نیمامی غائبو سهرده‌می غه‌بیه‌تی نیمام دروستی کردبوو، نه‌وه‌ش مه‌سه‌له‌ی نه‌بوونی سهرکردایه‌تی سیاسی هه‌ولدان بۆ دۆزینه‌وی به‌دیلیک بۆ نه‌فسانه‌ی نیمامی چاوهروانکراو.

بۆی زانایانی شیعه هیرشیک‌ی فراوانیان دۆی بابو بزووتنه‌وه‌که‌ی به‌ریاکردو داوایان کرد نیعماد بکریست، نه‌وه‌بوو له (۲۷/ شه‌عبان/ ۱۲۶۶)ی کۆچی‌دا له تمبریز نیعماد کراو، پاشماوه‌ی نهم بزووتنه‌ویه له تیراندا هه‌ر ماوه به بزووتنه‌وی به‌هاتیه‌کان مه‌شه‌وره‌و له‌لایهن کۆماری نیسلامی‌یه‌وه قه‌ده‌غه کراوه‌و سهرکوت ده‌کری.

نظریه‌ی ولایه‌تی فه‌قیه:

له‌گه‌ل هه‌رس هینانی ده‌ولته‌ی صه‌فه‌ویه‌کان له سده‌ی دواتزه‌هه‌می کۆچی‌دا، بزووتنه‌وی نه‌خباریه‌کان سهرله‌نۆی هاتوه مه‌یدانو نظریه‌ی چاوهروان کردنو هه‌رام کردنی نیجتیهادو ته‌قلیدو قه‌ده‌غه کردنی نویژی جوومه هه‌موو لایه‌کی گرتوه.

به‌لام له سده‌ی سیانزه‌هه‌مدا نظریه‌ی ئه‌صولی نیجتیهادی ده‌ستی کرده‌وه به‌گه‌شه‌کردن و، لیره‌و له‌وی زانایانی شیعه هه‌لنه‌ستان به‌هه‌مه‌سه‌کردنی قه‌زاو فه‌تواو سهریه‌زشتی کردنی کاروباری هه‌تیوانو شیتو

په ککموته کازو دابهش کردنی خومسو زه کاتو هندی کاروباری تری حکومت.

نهمهش مانای نموه بوو که نظریه‌ی (نیابهی عامه) له بری نیجازه دانی پاشاکان گؤرا بؤ نموه‌ی زانایان خویان راستموخو حوکمو کاروبار بپرپوه بدرنو نظریه‌ی چاوه روان کردن پشت گوی بخدن به تمواوه تی.

نهم دیارده یه بوو به هؤی نموه‌ی نظریه که له بمرگیکی نویو گشتگیردا بخریته پرو له ژیر ناوی (ولایه تی فقیه) دا.. نهم نظریه یه هاوشانی نیمامه تی گشتی گهوره یه به مخرجه کانی عصمه تو ده قو بنه مالهی حوسه نی یه وه. (شیخ احمد محمد مهدی الزاقی) که له سالی (۱۲۴۵) دا مردوه بمراشکاو ی له م باره یه وه ده لی: (کل ما کان للنبي والامام فيه الولاية وکان لهم، فلفقیه لیضا.. عوائد الایام/ص ۱۸۸.

نهم نظریه یه له دوو بهش پیک دیت:

یه که م: زهروور ه تی نیمامه ت له سرده می غه یبه تی نیمامدا.

دووه م: یه کلا کردنم وه ی نیمامه ت بؤ فقیهه کان.

کهواته نظریه‌ی ولایه تی فقیه گؤرائیکی ریشه یی بوو له فیکری سیاسی شیعه دا بمره و خو دهر باز کردن له نظریه‌ی (نیمامه تی الهی) او زهروور ه تی نیمامه تو قیاده ی گشتی له سرده می غه یبه تی نیمامدا که بؤشایی یه کی گهوره ی دروست کردبوو له ژبانی سیاسی شیعه کانددا.

بزووتنه وه ی دیموکراتی ده ستوری

له کاتیکدا زانایانی شیعه سرگرمی توژینم وه و تاوتوی کردنی (نظریه‌ی ولایه تی فقیه) بوون، پاشاکانی قاجاری له ئیران خدریکی محکوم کردنو فراوان کردنی ده سلاتی بی سنووری خویان بوون. ناصرالدین شاه که له نیتوان ساله کانی (۱۸۴۸-۱۸۹۶) بؤ ماوه ی (۵۰) سال حوکمی ئیرانی کرد.. نموه بوو به بی هیچ پرسرو رایه کی گهل یان زانایان ریکموتن نامه ی کرپنو فرؤشتنی تووتنی له گهل شمریکه یه کی بمریتانیا دا مؤر کردو،

بهین شوهی گوی بداته نارہزایی میللت بهرامبهر شو ریکموتننامہیدی کہ
(۲۰٪)ی نابوری ئیرانی خستبووه ژیر رکیفی بهریتانیاوہ.

بزیہ خدکی ئیران پهنایان برده لای (میرزا محمد حسدن شیرازی) کہ
مدرجعی شیعه کانه بسوز له سامهرا داده نیشست له عیراق. شوش زور
بویرانه فتوای حرام کردنی جگهه کیشانو به کارهینانی توتونی در کرد به
هر شیوهیه ک بیت.. زهراعت کردنی و فرۆشتزو کرینو جگهه کیشانی و
رایگه یاندن کہ هر که سپک سمریچی شم فتوایه بکات شموا دژایه تی
نیامی زه مان ده کات. شممه له (۱۳۰۹هـ / ۱۸۹۱ز) بووه.

شم فتوایه کاریگه ری به کی گهوهی هه بوو له سمر خدکی ئیران کہ زور
به وردی پیروهیان لی کرد، تمنانهت هاوسه ری شاو هه لسورپنهرانی کوشکی
مده کی پابهندی شو فتوایه بوون، بزیه ناصرالدین شا ناچار بوو مل کهچ
بکاتو ریکموتننامه کی رهت کرده وو زانایانی دعوته کرد بو تارانو
پهیمانی پیدان که له ناینده دا بو هه سوو کاروباریک راویژیان پی بکات.

به هر حال شم رووبه پروو بوونموه له نیروان ناصرالدین له لایه کتو زانایانو
خدکی ئیران له لایه کی تروه، مده فی شرعی پادشا دکتاتور ه کانی ئیرانی
کرده وو بوو به هژی بهریا بوونی بزوتنموه یه کی ئیصلاحیی بهرد هوام له پیناو
چاک کردنی سیستمی سیاسی له ئیرانداو دامه زانندی دیموکراتیه تو دیاری
کردنی ده سلاته کانی شا بهیمی نه نجومه نیککی شوراو پهرله مان که له لایه ن
میلله تموه به هه لباردن دیاری بکری، ههروه ها داویان له شا کرد که
حکومه ته کی ده ستوری بیتمو پابهند بیت به پهرله مانموه.

دوای خدبایتیکی در ژخایمن شم بزوتنموه یه توانی سمرکه متن به دست
بهینیتو یه که م پهرله مانی ده ستوری له ئیراندا له سالی (۱۹۰۶ز) دروست
بکات.. به شیوه یه ک ده ستور شاو مدرجعه یه تی دینی و میللت پیکه وه
کزیکاتموه.

ده گونجن هژی په نابردنی زانایانی شیعه له ئیراندا بو شم (الصیغه
التوفیقیة) شیوه مامناوه ندویه له نیروان زانایانو پادشا کانیاندا بگه ریتموه

بز هست کردنیان به کم دهسه لاتیان بز پروخاندنی سیستمی مهله کی یان بز ثوهی هیشتا (نظریه‌ی ویلایه‌تی. فقیه) له لایان گه لاله نه پرو بوو به شیوه‌یک که زانایان راستموخو خویان حوکمرانی بگرنه دست.

لهم ته زمرونه دیمکراتیهدا ثوه دیاره که زانایان پرولیتیکی گموره یان به میللهت داوه له بواری یاساداناندا له پرکای ته نجومه‌نی شور او هو مهسه له که یان تاییدت نه کرده به زانایان خویانموه.. هرچه‌نده جهختیان له سر ثوه کرده که زانایان یان دهسته‌یک له زانایان کاریان بریتی بیت له پاریزگاری شهرعیه‌تی ثوه یاسایانه‌ی که پهرله‌مان دهریان دهکات.

شایانی باسه لیره‌دا که دهستوری سالی (۱۹۰۶ز) بوو به نساسی دهستوری جمهوری نیسلامی که له سالی (۱۹۷۹) دا دامه‌زرا، ته‌نھا ثوه‌نده‌یه که له بری شا سره‌ک کۆمار دانراوه دهسه لاتو پرولیتیکی زۆر زیاتری داوه به (وه‌لی فقیه).. ده‌توانین بلّیین دهسه لاتی موته‌قو بی سنور به‌پیتی نظریه‌ی ولایه‌تی فقیه که له‌مو دوا تیمام خومه‌ینی گۆرانکاری گموره‌ی تپیدا کرد.

پنجده

کومارو نيسامو نيرانو و اولهتو فله قيهو مولهو

حکمی مهلهکی دستوری زوری نه خایاند، چونکه جهنگی جیهانی یه کم هه لگیرساو هیزه کانی روسیا به شیکي فراوانی ولاتی تیرانیان داگیر کردو زمینه خوش بوو بز ره زاشا، په هلموی که (احمد شای قاجاری) بهرکه نار بکاتو خوی بکاته شا به سسر تیرانوه به بیج نموی هیچ جوره نیزتیک له زانایانو مراجعی شیعه و هرگریت، به لکو به پیچوانوه هیرشیکي توندو تیژی بهریاکرد له دژی داو ده زگای مذهبیی، دوی خوی (محمد ره زاشای) کوری دروزهی دا به هه مان سیاستو بهردوام بوو له کم کردنوهی پوآی پیاوانی نایینی له دستیره دانی کاروباری حکومت.

له سالی (۱۹۶۳) دا تیمام خومهینی سمرکردایه تی پاپرینتیکي کرد له دژی (محمد ره زاشای په هلموی) و له ناکا دا دور خرایموه بو عیراق. لهویوه بهردوام بوو له پیشکش کردنی وانو مرحازراتو بهرهم هیئانی نظریه ی نوئی له کوی هردوو نظریه ی انبایه عامه او (ولایه تی فله قیه) و توانی فیکری سیاسی شیعه له قوناعی تیجازه پیدانی پاشاکان له لایهن زانایانوه بو نموی به ناوی نموانوه حوکم بکن، بو قوناعیکي نوئی که بریتی به له حوکم کردنی راستموخوی زانایانو مومارسه کردنی تیمامت به شیوه یه کی فراوان.

نمو بیرو بچوونانهی که خومهینی پیشکشیی ده کردو دابهش ده کرا به سسر لایه نگرانی له ریگای ناوهنده مذهبیه کانی شیعه وه له تیران، بنکه یه کی جه ماوه ری دروست کردو شورشیی نیسلا مییی تیرانی له سسر بهریا کرا، که بوو به هزی پوخاندنی رژیمیی شاهنشاهی بنه مآله ی په هلموه ی دامه زاندنی جمهوری نیسلا مییی تیرانی له سالی (۱۹۷۹) ز. بویه لیته دا به پیوستی ده زانین که گرنگترین بیرو بچووننه کانی نم نظریه نوئی به که گشت نظریه سیاسی به کانی پیش خوی وه لا ناوه بخهینه روو:

هه‌ئوئست له نظریه‌ی چاوهروان کردن

خومه‌ینی نظریه‌ی چاوهروان کردن‌ی ئیمامی مه‌هدی که بۆ چه‌ندین سه‌ده فیکری سیاسی شیعه له‌سهری راوه‌ستا بوو، به‌تواوه‌تی په‌ت کردوه‌و له کتێبه‌که‌یدا به‌ناوی (حکومه‌تی ئیسلامی) نووسیره‌تی ده‌لی: به‌ به‌لگه‌کانی شرع عه‌قل ثابت بووه که ئه‌وه‌ی زه‌رووری بووه له‌سه‌رده‌می پیغه‌مبه‌رو ئیمامی عدلی‌دا له‌ برون‌ی حکومه‌ت تا ئه‌مه‌په‌ش زه‌رووریه.

په‌سه‌ر ده‌کاتو ده‌لیت: زیاتر له‌ هه‌زار سال به‌سه‌ر غنائب بوونی ئیمامی مه‌هدی‌دا تێپه‌ر بووه‌و په‌نگه‌ به‌هه‌زاران سالی تریش به‌روات پێش ئه‌وه‌ی ئیمامی زه‌مان بێته‌ ده‌روه‌، ئایا په‌وایه که ئه‌حکامی ئیسلام په‌ک به‌خه‌رتو خه‌لکی به‌ مه‌یلی خۆیان هه‌رچی ته‌که‌ن بیکه‌ن؟! ئه‌مه‌ ئه‌وه ته‌گه‌به‌نی که ئیسلام نه‌سخ کرابه‌توه!!

که‌واته هه‌روه‌ک چۆن ئیمامه‌ت زه‌رووریه به‌ هه‌مان به‌لگه‌ حکومه‌تیش زه‌رووریه له‌سه‌رده‌می غائب بوونی ئیمام‌دا، که خوا په‌نا بدات په‌نگه‌ تا هه‌زاران سالی تریش هه‌ر غائب بێت!! (ئه‌وه ده‌چۆ ئیمام خومه‌ینی باوه‌ری به‌ ئیمام زه‌مان نه‌بێت ته‌نها بۆ چه‌واشه‌ کردنی جه‌ماوه‌ری شیعه‌ی خه‌رتنه‌دیو نه‌بێت).

هه‌قیهه‌کان ده‌بی هه‌رمانه‌وا بێن

خومه‌ینی دوا‌ی ئه‌وه‌ی ئه‌وه ده‌سه‌لمینی که ئیمامه‌ت له‌سه‌رده‌می غه‌یبه‌ت‌دا زه‌رووریه‌و نابێ را‌به‌سه‌تینه‌ی چاوهروانی ده‌رکه‌وتنی ئیمام بکری، ده‌لیت: (... ئه‌مه‌په‌سه‌رده‌می غه‌یبه‌ت‌دا ده‌قیکه‌ نیه له‌سه‌ر که‌سیکی دیاریکراو بۆ ئه‌وه‌ی کاروباری ده‌وله‌ت به‌په‌روه‌ به‌ریت، ئه‌ی چاره‌ به‌یبه‌؟ ئایا ئه‌حکامی ئیسلام په‌ک به‌خه‌رت؟!)

پاشان زیاتر مه‌سه‌له‌که‌ روون ده‌کاتوه که له‌گه‌م ئه‌وه‌شدا ده‌قیکه‌ نیه له‌سه‌ر که‌سیکی دیاریکراو بۆ ئه‌وه‌ی چه‌گه‌ری ئیمام بێت له‌کاتی غائب بوونی‌دا، به‌لام تابه‌ ته‌ندیه‌کانی حاکی شرعی ده‌کرێ له‌ هه‌ندێ که‌ساندا

وہا بیت کہ بتوانن حرکمرانی بکات.. شو تایبہ تمہندیانہش بریتی رہہ لہ شارہ زایبہ کی باش لہ قانونو سیفہی عدالت لہ زانایانی تم سردہ مددا ہدیہ. کمواتہ زانایان متمانہ پیکراوی پیغہ ممبرانو قہلائی شریعتن، لہ بسر شو تایبہ تمہندیانہ ولایتی فقیہ۔ بریتی رہہ لہ ولایتی کی مرتلہ ق.

ہمروہا نیمام خرمہینی دہریارہی لہ بک لہ چون لہ نیتوان (فقیہ) و (نیمامی مدعصوم) دا دلایت: فقیہ۔ ہر وہ کو پیغہ ممبرو نیمامہ کان ہر شتیکی بڑ شووان رہو ابیت بڑ ہمیش رہوایہ، چونکہ فقیہہ کان جیگہ داری پیغہ ممبرن دوی نیمامہ کان لہ کاتی غائب ہونیا ندا گشت شرکو دہس لاتہ کانی نیمامیان ہدیہ.

ہمروہا دلایت: لہ بسر شوہی (الفقہاء ورثۃ الانبیاء) بڑیہ ہر شتیکی پیغہ ممبران بگوزرتیہو، شو دا گوزرتیہو بڑ زانایان، ہیچ گومان شوہا نیہ کہ مسدلی ولایتو دہسلاتی گشتی رہہ، شوہش دہ گوزرتیہو بڑیانو ہمرو زانایان لہو مسدلیہ دا یہ کسانن.

ولایتی خوایی (الولاية الالهية)

لہ نہ نجامی شو بڑ چونانہ دا نیمام خرمہینی پتی وایہ کہ ولایتی فقیہ۔ ولایتی کی دینی خوایی شو لہ سردہ می غائب ہونی نیمامدا دامہ زاندنی دہولت تنہا مافی زانایانو لہ پیغہ ممبرو نیمامہ کانہو بڑیان گوزراوہ شوہو دلایت: (وعلى ذلك يكون الفقيه في عصر الغيبة وليا للامر ولجميع ما كان الامام وليا له وان للفقيه جميع ما للامام..)

کیشہی کیبہرکی لہ نیتوان فقیہہ کاندا

لہسر نہ ساسی نظریہی (الجعل والنصب الالهی) بڑ دانانی زانایان بہ فرمانہ رہوای خہ لکی لہ لایمن نیمامہ کانہو یہ کساننی زانایان بڑ ہدلسان بہ شرکو دہسلاتی ولایت، لہ بسر شوہی دہ گونجی کیشہی مورنافہ سو کی بہرکی لہ نیتوان (زانایان - الفقہاء) دا پیدای بیت، نیمام خرمہینی پتی وایہ کہ مورنافہ سو پیش پیشین حرامو دروست نیہ، چونکہ پیشکورتنی ہر

زانایه ک (نه فقیهیک) له مو بواره دا نه بیته هژی به تال بوونه وی مافی
فهقیه کانی ترو بزیان نیه ده ستیور دانی شرکو ده سلاته کانی بکن.

کوماری فیصلامی فیروانی

بیگومان نیمام خومهینی (۱۰) سال دواي دارشنتی ولایه تی فهقیه به م
شیره یه ی نیستای سرکهوتنی به ده ست هیناو له سالی (۱۹۷۹) دا
ده سلاتی گرته ده ستو جمهوری نیسلامی فیروانی له سر بنچینه ی نه م
نظریه یه دامه زراند. هرچند له سره تاوه شپه ازیکی ده ستوری تیرو
ته سلی دهریاره ی حکومت لا روشن نه برون. بزیه شرکی قاماده کردنی
پروژه ی ده ستوری سپارد به هدینه تیک له زانایانو شاره زایان (مجلس
الخبراء) که به هدلیژاردن دیاری کرابون.

نو نه نجومه نه هدلسا به دانانی ده ستوریکی نوئی له سر بنچینه ی
نظریه ی ولایه تی فهقیه وه ک ده ستوری سالی (۱۹۰۶) ته نها نمونده
نهی که شا گوزا بۆ سره ک کومار، که به هدلیژاردن له لایه ن گه لموه دیاری
ده کریتو هروها مه قامی نیمام (وه لی فهقیه) که مرجمعی بالاییو
به رزترین ده سلاتی ده ستوری یه له ولاتداو ته مزکیه موافقه تی نیمامی
به پیریست داناوه له دیاری کردنی سره ک کوماری جمهوری دا، به بی نموه
شرعیه تی نابینو ناتوانی موماره سه ی شرکو ده سلاته کانی بکات.

جگه له وانه ش نه نجومه نیکی شورای هدلیژاردن او له لایه ن میلله ته وه
سره ک وه زیراتیک که له لایه ن سره ک کوماره وه دیاری بکریتو له لایه ن
نه نجومه نی شوراه پشتگیری لی بکریت.. هروها نه نجومه نیکی تری
بچکوله به ناوی (مجلس للحفاظة علی الدستور) بۆ چاودیاری کردنی
یاساکانو گونجانی له گهل نیسلاو ده ستوردا.. نو ده ستوره ی هیچ جزوه
ده سلاتیکی ته نفیزیو ته شرعی نه داوه به نیمامی مرشد (رابعر) جگه له
دیاری کردنی قازیه کانو قیاداتی سوپاو هیزه چه کداره کان. هروها
حکومت به سره ک کومارو سره ک وه زیرانیه وه له دهره وه ی ده سلاتی

نیامدا بوونو عه‌مه‌لیه‌ی ته‌شرعی تایبته بوو به نه‌نجومه‌نی شو‌راو دوور بوو له ده‌سه‌لاتی نیاممه‌وه.

نه‌نجومه‌نی شار‌ه‌زایانی یه‌که‌م (مجلس‌ال‌خبراء‌التاسیسی) له‌یه‌کۆ له‌قۆناغه‌کانی لیکۆلینه‌وه‌وه‌ ده‌نگداندا خه‌ریک بوو مه‌قامی سه‌رکردایه‌تی بالای هیزه‌ چه‌کداره‌کان له‌ نیام و ه‌ریگرنه‌وه‌و بیده‌ن به‌ سه‌ره‌ک کۆمار، ه‌هرچه‌ند خه‌تی ولایه‌تی فه‌قیه‌ له‌ نه‌نجومه‌نی شار‌ه‌زایاندا توانیان ده‌سه‌لاته‌کانی نیام به‌هیزتر بکه‌ن، له‌گه‌ل شه‌ه‌شدا له‌ بواری سیاده‌و قیاده‌دا که‌ مه‌حدود بوو و، دوور بوو له‌ بواری ته‌نغیزی و ته‌شرعی به‌پیتی ده‌ستور.

ولایه‌تی فه‌قیه‌ی موته‌لق (الولاية‌المطلقة)

دوای ته‌په‌رپوونی ده‌ سال به‌سه‌ر ته‌جرووبه‌ی جمهوری نیسلامی‌دا له‌ ئی‌ران کیشه‌یه‌کی ته‌شرعی سیاسی فیکری به‌رپابوو، کاتیکه‌ نه‌نجومه‌نی پارێزگاری کردن له‌ ده‌ستور (مجلس‌للمحافظة‌على‌الدستور) پرۆژه‌ی یاسای کاری په‌ت کرده‌وه‌ که‌ له‌لایه‌ن نه‌نجومه‌نی شو‌راوه‌ ناماده‌ کرابوو، به‌بیانوی شه‌وه‌ی پیچه‌وانه‌ی شه‌ریعه‌تی نیسلامه‌ .. له‌ نه‌نجامی شه‌وه‌دا وه‌زیری کار ناچار بوو هانا بۆ نیام خومه‌ینی بیات که‌ بالاته‌ترین ده‌سه‌لاته‌ بۆ یه‌کلاکردنه‌وه‌ی کیشه‌که‌. نیام خومه‌ینی ئیجازه‌ی به‌ وه‌زیری کار دا که‌ یاساکه‌ جیبه‌جۆ بکات، به‌بۆ شه‌وه‌ی به‌ ئیجرائاتی ده‌ستوری نه‌هائیدا به‌روات؛ که‌ پتووستی به‌ ده‌نگدان هه‌یه‌ له‌لایه‌ن نه‌نجومه‌نی پاراستنی ده‌ستور ه‌وه‌.

وه‌زیری کار سودی له‌ مۆلته‌ پیدانی نیام خومه‌ینی وه‌رگرتو هه‌ولێ فراوانکردنی ده‌سه‌لاتی خۆی دا به‌ به‌جیبه‌ینانی چه‌ند یاسایه‌کی تر که‌ هه‌شتا ئیجرائاتی یاسایی پتووستیان ته‌واو نه‌کردبوو.

نهم‌ په‌فتاره‌ (سه‌ید عه‌لی خامنه‌نی) نیگه‌ران کرد، که‌ شه‌وه‌ کاته‌ سه‌ره‌ک کۆمار بوو، شه‌وه‌بوو له‌ نوێژی جومعه‌ی شاری تاران له‌

(۱۰/ جمادی یه کبم / ۱۴ - ۸۸ - ۱۹۸۸ ز) دا و تاریکی داو ره فتاری و دزیری کاری مه حکوم کرد.

له ناکامی نموده ا نمام خرمهینی تووړه بووو نارېزایی دهرسری بدرامبر و تاره کدی (علی خامنه‌ی) او په یامیکی توندو تیژی ناراسته کرد که تیایدا نیمانی به (ولایه‌تی مرتلّقی بی سنوری فقیه) ی راگه یانندو ده لیت:

[له قسه کانی نویژی جومعه تاندا نموه دهرده کمویت که نیمانتان بهو شیویه نیه که حکومت ولایه‌تیکی سپردراوه له لایهن خواوه بز پیغه ممبرو له پیش گشت نه حکامه فرعیه کانی خواوه یه (واته نه حکامه شرعیه کان) نمونه هینانمونه تان بهو قسه یه که (دهسلاتی حکومت له چوارچپوهی نه حکامی فرعی خوایی دایه) پیچدهوانه ی قسه ی منه. نه گهر بیستو دهسلاتی حکومت له چوارچپوهی نه حکامی فرعی خوایی دابیت، نموا مانای نموه یه که پتیرسته (اطروحه ی حکومتی الهی) نیلغا بکریتموه و ولایه‌تی مرتلّقی سپردراو به پیغه ممبری نیسلام هیچ مانایه کی نامینی.

بزه ده بی روشنی بکه موه که: حکومتداری به شیکه له ولایه‌تی مرتلّقی^۱ پیغه ممبرو یه کیکه له نه حکامه سره تاییه کانی نیسلاچ له پیش گشت نه حکامه فرعیه کانمویه، وهک نویژو پوژو و هج.

حاکم یان حکومت بز ی هدیه له کاتی پیرست دا مزگموته کان دابخات یان بیانروخینیت کاتیکت وهک مزگموتی (ضمرار) ی لیبیتو جگه له پروخانندن چاره یه کی تری نه بیت.

^۱ شایانی یاسه به پپی مذهب ی نه هلی سونتتو جماعتو به لگه کانی قورشانو سونتت؛ ولایه‌تی پیغه ممبر (علی خامنه‌ی) له سنوری نموشانه دایه که (وحی) یان له باروه بز دیت له لایهن خواوه، بز نمونه پرودراوه کدی به درو هلوستی حبابی کوری مندر: (لهذا منزل نزلکه ا...).

وه حکومت ده توانیت په ک لاینه شو ریگوتننامه شرعیانه
هلبوه شپینتپوه که له گڼل میللندا لیسری رپک کورتوه، نه گڼر بیني
پيچموانهي بمرژوه نديیه گاني نیسلاو ولاته. وه ده توانیت بوستې له بمرودم
هر مهسه له په کی عیباده تي یان غیبری عیباده تي نه گڼر زیان په
بمرژوه نديیه گاني نیسلاو بگه په نیت.

هروها حکومت ده توانیت له کاتي هلو مخرجی نه گونجاو له گڼل
بمرژوه نديیه گاني ولاتي موسلماندا به شپو په کی کاتي حج کردنی مائی
خوا رابگریت که په کی که له فوریضه گرنه گاني نیسلاو.
شوهی نیستا و تراوه یان دوتری زاده ی بی ناگایی په له ولایه تي
موتله تي خوایی.

وه شو قشوه باسوی کراوه دهریاری راکرتنی هندې مهسه له ی بواری
زهراعت له لاینه دهسه لاتی حکومتی نوئوه (مه بهستی شو صلاحیاتیه
که خومهینی داویه تي به وه زیری کار)، بهراشکاو ده لیم: راسته شوه له
صلاحیاتی حکومتوه زور مهسه لهی تریش هدی که ناموئ لهوه زیاتر
نیگه راتان بکم].

نمه ده قی په یامه کی نیمام خومهینی په که له پوژنامه ی (که یهان) ی
فارسی یوه وه رگیراوه ژماره /۱۲۲۲۳ بهرواری (۱۶/جمادی
په کم /۱۴۰۸-۱۹۸۸ز)

نم نامه یی نیمام خومهینی گوزرانکاریه کی گموره بوو له نظریه ی
ولایه تي فقیهدا بمره ره هایو گشتگیری باز دانیکي مهزن بوو له فراوان
کردنو رها کردنی ولایه تداو باس له دهسه لاتیکی چون په ک ده کات له
دهسه لاتی پیغه مبری مهزنو نیمامه معصومه کان بو وه لی فقیهو بگره
زور زیاتریش.

له نظریه یی همدوو نظریه ی ولایه تي عامو ولایه تي
فقیهی پیکوه کو کرده تموه گوزرینیکی شوتوی تیدا کردوون که بیسته
په ک نظریه ی موتله ق.

دکٽاٽوريه تي ديني

نظريه ي وليمي موتلق بهم شپويهه كه دهسه لاتي فراوانو موتلق ته دات به ولى فقيه به سر خه لكو موتلقو مالياندا، له كاتيكدا كه معصوم نيمو دوو چاري هه لمو لادانو گونا هو له بيرچرون ده بيت . به وه شهوه ناو هس تي به لكو دهسه لاتي راو هستاندن ي اسا شرعيه كان ته دات به فقيه ..
 هم نظريه به همولداتيكه بز هه لگرتني جياوازيه زه ورره كاني تيوان پيغه ميمري معصوم په يره ست به ناسمانوه كه وهك خوا ده فرموي :
 ﴿وما ينطق عن الهوى ان هو الا وحى يوحى﴾ له گهل مرؤفكيكي ناسايي فقيهدا كه وهك وتمان پاريزراو نابي له نه زانينو لادانو حذو نارو زوو .

هم بزچرونه سدر سوپه ينمره نهك هر دژايه تي گموره ي هديه له گهل به لگه عه قلى نه قليه كاني قورناتو سوننه تدا، به لكو دژايه تيشي هديه له گهل فيكري شيعه ي نيماسي خزاياندا، كه قه بووليان نه بووه فرمانبرداري فرمانبره واياني موسلمان بكن، به بيانوي شه وهه كه ده ترسن فرمان بدهن به گونا ه (المعصية). شه وانيش بكهونه گيژاوي دژايه تي له نيوان گويرا په لي كردني فرمانه كاني خواو فرمانه كاني فرمانبره واي كاريه ده ستدا .

هر له م روانگه يم وه بوو كه فيكري نيماسي نظريه ي عصمه توه ده قو به كلابرونه وه ي نيمامه تيان له بنه ماله ي نيماسي عدليو حوسه يني كوريدا كرده مبرجى نيمامه كان تا رؤژي قيامت .

ته گهر فقيه ي فرمانبره وا هم موو دهسه لاته ره هاو فراوانه ي بلر تتي كه زياتره له دهسه لاته كاني پيغه ميمري مه زن ﴿كَلِّمْنَا مَانَا﴾ شه وهه كه واجبه له سر خه لكي فرمانبرداري بكنه توه به هيچ شپويهه كه بزبان نيه له فرماني ده ريجن، ته گينا له رووي دينيه وه گونا ه بارو تاوانبار ده بن .. ته مه

له کاتیکدا فقیهه کهس ناتوانی لاری لموه بکات که پاریزراو نابی له گوناو هلمو گشت لاوازه کی به شمیری ناسایی.

نه گمر مهسه له که وای لیتهات، نه بی بزچی له سهره تاوه عصمه تو ده قو بنه مالدی نیمام عملیو حوسه یزبان کرده مخرجی نیمامه تو پیچه وانهی جمهوری موسلمانان بوونو هه لپژاردنی حه زه تی نه برسه کریان له لایه ن سدرجه موه اجرینو نه نصاره وه رهت کرده وه؟! له کاتیکدا هیچ که سیک گومانی لموه دا نیه که ابریکر له گشت زانایانی شم سدرده مه زاناترو له خواترس تر بووه.

مادام فقیهه مروفتیکی ناساییو معصوم نیه، که واته وه ک هه موو مروفتیکی تر دو چاری حه زو نارزه ووی ده سه لاتو حه سه دو غرورو لادان ده بی. بگره له هه موو مروفتیکی تر زیاتر مه ترسی لی ده کری له بواران ه داو ده گزیت بۆ خه ترناکترین دکتاتور که دینو داراییو هیز له ده ست ده گریو نه بیته سیبری خوا له سهر زه ووی فرمانره وایه کی ره ها ده سه پینتی به سهر میلله تدا، هه رو ک پایاکان له سه ده کانی ناوه راست کردیان.

نامه حالته ناهه مواره رووی کرده کوماری نیسلامی شیران، کاتیک نیمام خومهینی شو نامه خه ترناکه ی ناراسته ی سهد علی خامنه یی کردو شه ویش چاوی له راستی نوقاندو ته سلیمی شه مری واقع بوو.. شو نامه یی که ده سه لاتیکی ره هاو فراوانی وه ها نه دا به وه لی فقیهه حکومته که ی که ده توانی یه ک لایه نه هه رچی ریکه وتننامه ی شه ری هیه له گمل میلله تدا هه لپوه شه پینته وه، به بی شه وه ی مشاوه ره و پرسو را به هیچ ده زگایه کی شه ریو ده ستوری بکات! هه ر کاتیک بینیت که مه صله حه تی نیسلامو موسلمانان شه وه ده خوازیت.

لاری لموه دا نیه که له کاتی مه صله حه تو زه رووره تدا زور شت ده کری، به لام کیشه که لموه دایه کن وه چ ده زگایه ک شو مه صله حه تو زه رووره ته دیاری ده کات؟! چونکه نیمام خومهینیو لایه نگرانی نظریه ی ولایه تی

فقیه مافی دیاری کردنی مصلحه‌حتو زهرورەت ئەدەن بە فەقیهی حاکم
نەک بە میللەتو داو دەزگا شەزعی و دەستوریه‌کان.

ئەم حالەتە ترسناکه لە ئێراندا رووی دا ، کاتیگک نیمام خومەینی بە
عەمەلی دەستوری جەهوری ئیسلامیی ئێرانی تەجمید کردو سنووری
دەسلاتە دەستوریه دیاری کراوە‌کانی خۆی بەزاندو بپیارە‌کانی ئەنجومەنی
شوراو ئەنجومەنی پاراستنی دەستورو سەرۆک کۆمارو سەرۆکایەتی
ئەنجومەنی وەزیرانی هەڵۆه‌شاندەو بەبیانروی ئەوێ که ناگرنجین لەگەل
مصلحه‌حتی ئوممەتو ئیسلامدا .

ریشی ئەم کێشەیه لەو‌دایه که خومەینی و لایەنگرانی نظریه‌کە
پێیان وایه که وەلی فەقیه شەرعیەتی حوکم کردنی ئە ئوممەتەو
وەرنەگرتووه ، بە‌لکو لەلایەن پیغمبەر و ﷺ نیمامی مەهدی و نیمامە‌کانی
پیشوووه بۆی ماو‌تەو حەقیکی نیلاهییه .. کهواته پێویستی به وەرگرتنی
پەزاهەندی میللەت نیه له هیچ مەسەلەیه‌کداو مافی ئەوێ هەیه که
بە‌گۆیره‌ی ئیجتها‌دو بۆچوونی خۆی فرمان دەریکاتو لەسەر ئوممەت
واجبه که بە‌گۆیری بکەن بە‌بێ سەرلیکردنەو مناقشە کردن . ئەمەش ئەو
دە‌گەینه‌ی که فەقیه دەسلاتی فراوانو پە‌های هەیه که پێگا بە‌خۆی بدات
هێز یان کودە‌تای سەربازی بە‌کار بهێنێ بۆ ئەوێ دەسلات بە‌گرتتە دەست ،
یان یە‌کلای بکاتەو بۆ خۆی مافو ئازادیه گۆشتیه‌کان هە‌لب‌گرتو
حزیه‌کان قە‌دەغه بکاتو ئەنجومەنی شوراو دەزگا‌کانی تەری دە‌ولەت
هە‌لۆه‌شینیتەو یاسای نوێ دەریکات پێچەوانه‌ی شەرعیەتو دەستور بیت .
وەک چۆن خومەینی یاسای (دادگا تایبەتە‌کانی پیاوانی ئایینی) دەرکردو
ئێستاش کاری پێ دە‌کریت ، لە‌کاتیگدا به پێچەوانه‌ی شەرعیەتو گۆشت
یاسایه‌کی دنیا‌یه‌وه هەرچۆنێکیان بویت حوکم دەرده‌کەن .

بە‌پێی نظریه مۆتله‌قه‌کە‌ی ولایه‌تی فەقیه‌ی نیمام خومەینی بە‌سەر
میللەتانی ئێراندا سەپاندوویه‌تی ، دەسلاتو مە‌لاحیاتی فەقیه له نیمامی
مە‌عصومو پیغمبەری مەزن ﷺ زیاترەو لەلایەن نیمامی مە‌هدیه‌وه

دائراوه نانبیه تی. بهم شیوهیه مهقامیکی پیروژو موقه ده سی دراوه تی و
نوممهت مانی معارضه و رهخنه و سرپیچی کردنی فرمانه گانی فقیه
نیه. چونکه بزچوژو نیجتهاده گانی فقیه صبقه یه کی دینسو
موقه ده سیان هدیو واجبه له سر نوممهت که فرمانبرداری بکات له
بوازی ته شریعو ته نفیذو قهزاداو نه مهش مانای نهویه که رژلی سیاسی
میللهت هه لگیراوه له موماره سه کردنی شوروا رهخنه و معارضه کردنو
چاودیری کردنو لابر دنی فقیه یان کهم کردنوهی ده سلاته گانی یان دیاری
کردنی ماوهی رابهریتی.

له کۆتایی دا ده لئین: فیکری سیاسی شیعه ناتوانی له تهنگزه یه ک
له دوا یه کانه پرگاری بییتو به ره و پیش برواتو بنه ماگانی سیستمی
سیاسی شوروا دادپهروهی جیگیر بکات، تا خۆی له. نهفسانه و خیالاته
هه لبه ستراوه ده ریاز نه کات که خراوه ته ناو که له س. و فیکری نه هلی بهیت..
وهک دائراوه گانی (عصمهت و ده قو نیمامهت له بنه ماله ی عهلی و
خوسهین) داو، له سهروو هه موویانهوه نهفسانه ی له دایک بوونی نیمامی
دوانزه هه م (محمد کوپی جه سهنی عهسکهری) که هه رگیز هیچ که سیک له
نه هلی بهیت باسیان لیره نه کرده و شتیکیان لهو باره یهوه نه زانیوه و
نموتوه.

هه ره نه و نهفسانه و خیالاته بوو که بوو به هزی سه رگهردانی شیعه
له سهرتاسهری مپژوداو ته مپژوش نازانی به ره و کوئ مل ده نی!!

منتدى اقرأ الثقافي

www.iqra.ahlamontada.com